THE BOOK WAS DRENCHED

శ్రీరస్తు.

నందుని చరిత్రము

భక్తిరస నాటకము.

వేదము వేంకటాచలయ్యగారిచేఁ

ప్రణీతము.

చెన్నపురి.

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ

ప్రకటితము.

1928.

 [వెల 12 అణాలు

శ్రీరస్తు, శుభమస్తు.
అవిఘ్నమస్తు.

శా. శ్రీరంజిల్లు నిజార్ధభాగమున గౌరీదేవియున్ ఫాలదృ
క్ష్మారావిర్భవవహ్నిన్ స్వకాంతియుఁ ద్రివేణీసంగవిభ్రాంతి నెం
తే రాజింప ముముక్షు లత్తెఱఁగట మదాత్మం గొల్వఁ జెల్వొందు స
క్షేత్రాస్యంబగుఁ దల్లయంబలుఁడు మిమ్ముఁ జేయు దీర్ఘాయువున్.

మ. అతినిత్యంబగు నిత్యుఁడున్ జగతియు వేదాంతైకసంచారి స
ద్వ్రతకారుం డానటుండైనన్ బుధజయుం దార్యాతపశ్శ్రీయుఁడం
చితమాయాకృతి లోకుఁడున్ మునిమనశ్చిద్రూపి యై యొప్పి య
ద్భుత నాట్యంబును సల్పు శంభుఁడొసఁగున్ భద్రంబు లశ్రాంతమున్

మ. "ఒకసూర్యుండు సమస్తజీవులకుఁ దా నొక్కొక్కఁడై తోఁచుపో
లిక నేదేవుఁడు సర్వకాలము మహాలీలన్ నిజోత్పన్నజ
న్యకదంబంబుల హృత్సరోరుహము లన్నానావిధానూనరూ
పకుఁడై యొప్పుచునుండు" నట్టిహరు నేఁ బ్రార్థింతు శుద్ధుండ నై.

నాటకపాత్రములు.

నందుఁడు	శివభక్తుఁడు
బ్రాహ్మణ మిరాశిదారుఁడు	
కృష్ణమ్మ	మిరాశిదారుని భార్య
శంకరుఁడు	మిరాశిదారుని సేవకుఁడు
సుబ్బలక్ష్మమ్మ	పురోహితభార్య
తిరువేంగడత్తాన్	ఒక సాతాని

సెట్టి, దీక్షితులు, మాస్టేదువలు, తోటి సన్య, మాలలు మొదలగువారు.

స్థలము.—ప్రాయికముగ ఆదనూరను చిదంబరసమీపము.

This drama should not be staged without my written permission.

లిఖితపూర్వకమగు నాయుత్తర్వు లేక యీనాటకమును నెవరును ప్రదర్శింపఁగూడదు.

వేదము లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి,
2 భద్రయ్యతోటసందు,
పార్కుటౌన్, మద్రాసు.

శ్రీ ర స్తు.

అ వి ఘ్న మ స్తు.

న ం ద ుని చ రిత్ర ము.

శ్లో. "కల్యాణం వో విధత్తాం కరటమదధునీలోలకల్లోలమాలా
ఖేలల్లోలంబకోలాహలముఖరితదిక్చక్రవాళాంతరాళం
ప్రత్నం వేదండరత్నం సతతపరిచలత్కర్ణతాళప్రరోహాత్
వాతాంకూరాజిఘ్రక్షాధరవివృతఫణాశృంగభూషా భుజంగమ్."

ప్రథమాంకము — ప్రథమరంగము.

[ఆదనూరియగ్రహారమునకు వెలుపలి ప్రదేశము. నందుఁడు పాడుచు ప్రవేశించును.]

హుసేనిరాగము. రూపకతాళము.

నందుఁడు:—

భక్తిఁ జేయుచున్న మతి, ముక్తి నొంద నగుఁగా॥ భక్తి॥
వ్యక్తుఁడై తా నిందునందు, నెందు నిండియుండు నని, యా
సక్తితో నాపరమేశుని, ననుదినమును మనమునఁ గొని॥ భక్తి॥
మచ్చరమదమోహములఁ, ముచ్చులఁ దునుమాడి
చచ్చుడగుఁ బుట్టువుపై, నిచ్చను విడనాడి

ఒచ్చెము లేనట్టి మానసంబుతోడఁ గూడి
మచ్చికతో వేంకటార్యసుతునిఁ గొనియాడి
హే చ్ఛగునానంద మన, సచ్చిదానందమే యని
హరునే, పురహరునే-గంగాధరునే పరాత్పరునే పాడి (వేడి) భక్తి।

ఇన్ని దినంబులుగ, నీచపుఁ బుట్టుకవాఁడ నగు నా కెట్లు ఆపరమేశ్వరుని భక్తియు దర్శనమును లభించునా యని చింతించుచుంటిని. నేఁటి కాచింత తీరినది. ఈశ్వరునకు ఒకఁ డెక్కువయు నొకఁడు తక్కువయును లేదు. పూర్వజన్మమందలి పుణ్యపాపవిశేషములంబట్టి వివిధములైన పుట్టుకలు కలుగుచున్నవి గాని వేఱు గాదు. ఈజాతిభేదము లెల్లను పుట్టిన యనంతరము కలుగువ్యవస్థలు. ఆపరమేశ్వరు నెవఁడు గాని కొలువవచ్చును. అట్లు కొలుచుట కెన్నిమార్గము లుండినను భక్తిమార్గమే సులభము, ముఖ్యము. భక్తిచే నన్నిటిని సాధింపవచ్చును. భక్తియే మోక్షమునకు మూలము. అదియే జీవునకు ముక్తి. కనుక నా సిద్ధాంతము ఆపరమశివుని, ఆ నటనసభేశుని, ఆచిదంబరమూర్తిని భక్తితోఁ బూజించుచుండుటయే.

బహుదినములుగ నాకు శివపరమేశ్వరునిఁ జూడవలయునను కుతూహలము గలదు. నేఁడు ఆ యుత్సాహము మఱింత యెక్కువగ నున్నది. సమీపమున నుండుటచేత ఇపే తిరుప్పుంగూరీశుని దర్శించి వచ్చెదను. చిదంబరము పోయివచ్చుటకు దినములు పట్టును. నాప్రభువులు నన్ను వదలరు. దాస్యవృత్తి

నుండుటచేత వారికి తెలుపకగాని వారి సెలవులేకగాని పోరాదు. కావున ముందుగా రేపు నాపనులన్నియు ముగించుకొని, అన్నట్లు తిరుప్పాంగూరికే పోయెదను. ఆవల నతని వేఁడికొని చిదంబరము వెళ్లెదను. రేపే వెళ్లెదను.

అదిగో మా కులమువారు నన్నే కాఁబోలు వెదకుచు వచ్చుచున్నారు. నేను శ్రీ శివపరమాత్తుని కీర్తనముచేయుట వీరికి ఇష్టములేదు. మాల లాదేవుని, ఆ దేవదేవుని తలవఁగూడదఁట, బాపలదైవమఁట; తలఁచినఁ జంపునఁట. వీరికేలకో యీపిచ్చి. క్షుద్రదేవతలను కొనియాడపలయునఁట. అట్లు చేయకున్న కీడు గల్గునఁట! వా రిపుడు రాఁగనే నేఁటికథను వారికిఁ దెలిపి, బోధించి, వారినిఁగూడ నాతోడ తిరుప్పాంగూరికి కొనిపోవుటకు ప్రయత్నించెద.

[కెందిరిగాడు, ఈరిగాడు, పోలన్న, నారప్ప, శిద్ధులు ప్రవేశింతురు]

కెందిరిగాడు.—నందా! శిక్కెలివా, నిగ్గాను మేము యీడాణ్ణో యెదకుతుణ్ణామే!

ఈరిగాడు.—ఈ బాపనోల్లు అగ్గురారంకాడ నీకేఁయిఁరా పని? సూస్తే కోపం శేస్కుంటారే.

పోలన్న.— ఆణ్ణి యీన్నుకోరంప్రా! అగ్గురారందాటి, అడగాల్సిందేమో అడగదాం.

నారప్ప.— నందా! రా, రా, యీడుండొద్దు. బాపనయ్యవోర్లు సూస్తే కోపం శేస్కుంటారు.

నందు.— మంచిది.

[అందఱు కొంతదూరము వెళ్లుదురు.]

శెంది.— ఒరే నందా! నీకేం మతిపోయిందంట్రా, యీలా రోజూ రాత్రిల్లు యింటికాడుండక యెల్తుంటావే?

ఈరి.— యెల్లడం మాట్టుణ్ణిగాని, అగ్గురారంలోకి యెత్తే యేమనుకొన్నావురా? బాపనోళ్లు యిడిశిపెడ్తారనా?

పోలు.— కాదుండోశ్! నందయ్యా! నువ్వు ఇటీయల కొన్నాళ్లనుంచి సక్కంగుండ్లేదే. నీకేం మతితప్పిందా? మడిసా యెల్తావు గాని ఏమైన పనిశేస్తావా? అట్టె కూకుంటావ్; ఏంటో తలుచుకుంటావ్; కూస్తావ్; ఏడస్తావ్; పడతావ్; పొల్లుతావే. అయంతా ఏంట్రా?

నారి.— ఉండోశ్! ఊకే రోజూ అడ్డటమూ, ఆడేందో శెప్పటముగానే ఉండాదిగాని, ఆణ్ణి సక్కపడిశే దారి సూడండి. ఆనికి యేమో యెత్తె, అది అప్పుడప్పుడు పుడతానే వుంటది.

శిద్ద.— కాదురా, మనమెన్నిసార్లడిగినా ఆ డేంటో శివశివ పరమేశరా, నటరాజమూర్తి, శిదంబరం, అరగర అంటుండాడేగాని సక్కంగాబదులు శెప్పడే. ఆయివరం అడగండి. అదేం దయ్యమూ బూతమూ యాడ సోకిందో కనుక్కోంటేగా?

శెంది.— ఏయిరా నందా! అదేంటి ఆ అరగరాను అరకలును? శివశివేంటి, శివాలాడడం యేంటి?

నందు.— అన్నలారా! మీకు ఒక విశేషము చెప్పెదను. ఈ లోకములో జనులు పుట్టుటయును, కొన్నాళ్లకు చచ్చుటయును చూచియున్నారు గదా?

శెంది.— ఔను.

నందు.— కొందఱు భాగ్యవంతులుగను, కొందఱు చాల బీదలుగను, కొందఱు యజమానులుగను, కొందఱు నౌకరులుగను ఉండుటనుగూడఁ జూచియున్నారుగదా?

అందఱు.— ఔఔ సూశుండాము.

నందు.— ఎక్కువజాతి యనియు, తక్కువజాతి యనియు, బాప లనియు, మాల లనియు, బాపలయగ్రహారములోనికిఁగాని, వారి దగ్గఱకుఁగాని మనము పోఁకూడ దనియు తెలియునుగదా?

శెంది.— ఔను. తెల్సుగాని యిన్నిమాట లేంటికిరా? మేమడగతాంవుంటే, నువ్వేంటేంటో కతలు శెప్తావే. అడ్డే దానికి సక్కంగా బదులు శెప్తావా లేదా?

నందు.— అవసరపడవలదు. అదే చెప్పఁబోయెదను.

అందఱు.— అయితే శెప్పు శెప్పు.

నందు.— ఇట్టి భేదములు లేక అందఱును ఒక్కటేతీరున ఉండఁగలచోటు ఒకటి కలదు. అది చేరుటకు —

నాదనామక్రియ, మాయామాళవము - రూపకతాళము.

శివలోకనాథునిఁ గని - సేవింత మిఁక రారో యయ్యా
భవభయములఁ దీర్చి (మన) తన - సేవగలుగఁజేయు నెపుడు॥ శి॥
సతముగా దీ సుఖము - గతము నెంచి యెంచి చూడు

హితమా నెందమావుల - గతి యేమా ననుచు నెంచి॥ శి॥
ఆశాంబుధిఁ గూలి పర - మేశుఁ గొలుచు తెలిఁవు మాని
పాశధరునిదండము లవ - లేశ మంచు నెంచితి మిఁక॥ శి॥
మానవ జన్మ మెుదవెర్ - అను - మాన మేల నతనిఁ గొలువ
మానుగ మన మచటి కేగి - మానసం బానంద మొంద॥ శి॥

అన్నలారా! ప్రతిరోజును మనము పొట్టపోసికొనుటకై చేయుపనులు ముగియఁగనే, కొంచెముసేపైనను ఆశివపరమాత్మను మనసులో తలఁచుచు పాడుచుండవలెను. అట్లు చేసిన—మనము ఏకాలమున చేసిన పాపమునకో యిప్పు డీమాలపుట్టుక పుట్టినాముగదా? ఇది లేక—మంచి పుట్టుక కలుగఁగలదు మనకు; లేక, యీశ్వరుని సన్నిధానముననే యుండవలె ననిన నుండఁగలము; కావున మనమందఱము నాయీశ్వరుని భజనచేయుచు, ఆయన దర్శనమునకు తిరుప్పంగూరికిని, పిమ్మట చిదంబరమునకును పోవుదము. కనుక నేఁటిమొదలు, మనమా దేవుని భజనకు ఆరంభింతము రండు.

పోలం.— ఉండోశ్! యీడిట్టె మనవాడవారిలో కొందరితో అడుగడుక్కు చెప్తుండాడు. అదేపాటి నిజమో తెలవకుండాది.

ఈరి.— తెలిశేదేం, గిలిశేదేం. ఆడుచెప్పేది బాపనోళ్లు శేశేపనే? మనం మాలోల్లమే. మనం శేస్తే పాపం గాదంట్రా?

నందు.— అట్లనరాదు. మీ కీవిషయము కొన్నాళ్లయిన వెనుక చక్కగా తెలియఁగలదు. ఎన్నియో హింసలుచేసి

జీవించుచుండిన బోయవాఁడొకఁడు ఇట్టిదని యెఱుఁగక ఆశివపరమేశ్వరునిపూజించి, పుణ్యలోకమునకుఁ బోయెనఁట.

పోలు.— ఓరాఫో, ఇదేం పున్నెంరా! యీడన్నా తేరు, తిర్నాల్లుండి సూస్తే పున్నెంగాని ; కాకుంటే ఏరుగట్టుకో నెల్దాం రండ్రా.

నందు.— అచటను తేరుకద్దు తిరునాళ్లుకద్దు రండి పోవుదము.

ఈరి.— మరేంట్రా ! యీాహేఁటో కలంలో లేనియంతా యెర్రోన్నాగు సెప్తుంటే నిల్చుకొని యింటారా ? తెలియిమాలినోళ్లు.

సెంది.— కాదుండోశ్, వాడింగా ఏంశేంటి సెప్తాడో యిందాం.

శిద్ద.— ఓరేయ్ యెట్టి యెయ్యదాలు, అందుట్లో యిదోటి. కాదంట్రా నందయ్యా ?

వారి.— కాకేంట్రా ; శిదంబరమంట, తేరంట, తిరునాల్లంట ; మాలోల్లమే, మన మాడికెల్లొచ్చునటా? మరోపారనబోకు ; సచ్చిపోదుం.

నందు.— మీాగ్రహచార మింకను ఎన్ని జన్మములో ఈనీచజన్మము? ఏమో కొంచెము పుణ్యముచేసి మనుష్యజన్మ మెత్తినారము. ఇప్పుడైనను కొంచెము తెలిసి, దేవుని కొలిచినఁగదా కడకు మనకు పుట్టుకయిన మంచిదిగ నుండును ?

ఈరి.— బలే పుట్టక సూశాడ్రా యీాడు !

పోలు.— నూవు ముందేపుట్టక పుట్టినావురా ?

ఎల్లు.— ఆఁ ఏదో గాడిదపుట్టక పోరా పో ; కాకుంటే మా టినడంటాఁ? కాదంటాఁ నందా?

శెంది.— మరి ఆడేంటో శెస్తాడే అదియింటే నాకు కొంచెం సందేగంగానే ఉండది. ఓటి రోన్నాల్లు ఆడు శెప్పేలాగు శేస్తామంట్రా? ఏంటి మనం శెడ్డాది.

ఈరి.— ఈడుకూడా శేరాన్రోయ్!

శెంది.— నూవేమంటాన్ మామా?

పోలు.— కానీ, అలాగే శేస్తాం.

ఈరి.— సరే, మరి దాసరాయనతో శెప్పి యెలేయిస్తాం గానిండి.

శెంది.— ఎలేంట్రా? ఎలిని గిలిని. రండ్రా మనమొందరో శేరుదాం. కులమును గిలమునుకూడ. ఎన్నాల్లయిన యీ యీనకులమే.

పోలు.— ఓ రోర్రా శేశేవోల్లు, ఓ తట్టున్నాండి.

ఎల్లు.— మరి, బోడిగాడు, పోలుగాడు, పొట్టోడు, కోశిగాడు, కోడిగాడు, శింగడు, శిక్కడు, శినోన్డు, నూవు, మామాను, నేనును.

శెంది.— అంతా ఎందర్రా?

ఎల్లు.— పదిమందిన్ని ఇంగోడున్ను.

పోలు.— మనమంతా ఒక్కట్టు. నందయ్యా, రావోయ్ ఎల్లాం. మనమందరొక్కట్టు. నూవు మాకు పెద్ద. మమ్మేడికి రమ్మంటావో వొస్తాం. ఏమి శెయ్యమంటావో శేస్తాం.

పారి.— సరి యింగ మనోల్లంతా రండోయ్? దాసరయ్య తో శెప్పి కట్టు శేయిస్తేనేగాని యిదో పోయినం గాదు; రంజెల్దాం.

ఈరి.— సరెల్దాం, రండి.

(అందఱు వెళ్లిపోవుదురు.)

నందు.— మీరందఱు నేను చెప్పినట్లు చేయుఁడు.

శెంది.— సరి.

నందు.— విభూతి పూసికొనుఁడు.

[అందఱు నట్లు చేయుదురు.]

నందు.— శివశివ అనుఁడు.

అందఱు— శివశివశివశివశివశివ.

పోలు.— మన మొట్టుండాంరా? బాపనయ్యోర్లాగుండ్లా? సూడండ్రా?

శెంది.— ఔరం దంజెం లేదుగాని, బాపనోల్లమే.

పోలు.— ఒక్కదంజె మేంట్రా! ఎర్రంగా గూడుండొద్దంట్రా? ఆనకి మాట్టాడ్దాంగాని, నందయ్య శెప్పేలా గినండి.

అందఱు.— అట్టె.

(అందఱు నందుని వెంబడింతురు.)

నందు.— మనముందఱము ఉదయములోగా తిరుప్పంగూరికి పోవలెను. తెలిసినదా? ఉత్తచేతులతో పోరాదే.

పోల.— మ రేలాగా ?

శెంది.— తోలు, వారు ఉండవి; గోరోచనం ఉండది. కానిం డోయ్.

ఎల్లు.— మాలాడలో అంతకన్న యింగే ముండాదోయ్. తోలూ నారూ నగారా డమాయ్‌లకుపనికొస్తాయ్ పదండి.

శెంది.— మామ మాత్రం మన్లో శేర్తె బాగుండేదిరా; గాగా మాట్టాడేవోడు.

పోల.— ఈడికేమో కొంచం బయ మేస్తుండదిరా.

శెంది.— బయ్యాం గాదురా. నోరు గల్లోడు గాదంట్రా?

పోల.— మనకు లేదంట్రా నోరు.

ఎల్లి.— మరి ఇళ్లకాడి కెల్లి అందరున్ను ఏదెన్నా రొవ్వంత ఎత్కల్దాం, కూడో సంగరం దార్లోకి.

పోల.— అయితే యిపుడే యేంట్రా.

ఎల్లు.— మరి ఆరితే గెంజి పాత గాతది. బిర్రీన గానిండి పై వాళ్లొచ్చేలోగా.

అందఱు.— సరి అంద రెల్లాం కానిండి.

[నందునితో అందఱును పాడుచు వెళ్లుదురు.]

ప్రథమాంకము - ద్వితీయరంగము.

స్థలము : మాలవాడలో నొకచెట్టుక్రింద.

(అంతట బోడన్న, చెంగడు, శెవులోడు, నాగన్న మాటలాడుచు ప్రవేశింతురు.)

బోడన్న.— అదేం మామ ఓతీరు గుండావ్ ఉసార్లేక.

చెంగడు.— ఉసా రేంటిరా! ఉసారును, గిసారును. మాపిల్లోడు

నందుకుండాడే ఆడి సవూశారం యేం బాగుంల్లే.
రేపూ మాపూ నాకదే దిగులు యిశారంగుండది.
ఎంత శెప్పినా యినడు. నాకే దొచ్చినా గండాలే.

బోడి.— నీకేం పోనీరాదు ఆణ్ణి ఆడిదోవనే. యెన్నాళ్లైనా
యింటేసరే; పట్టుపట్టె, పెడదార్లో పొయ్యేవోల్లకు
యెవరేంశెప్పేది? ఆడుయేరే వుండాడుగా?

చెంగ.— అట్టుం డేంగు కొతదా బోడన్న. అబ్బ సచ్చినా
కాణ్ణుంచి నాయప్పశెల్లె పిల్లోణ్ణ నాయింటిలోనే
సాకింది. ఆణ్ణేమాబిడ్డగా సూస్తుణ్ణాం. మల్లా నేను
పెళ్లి శేసొకుండా వుంటే ఆల్లంతా నాయిం
ట్లోనే ఉండేవోల్లు. ఆ డాడే యీయాటలంతా
నేను సాగనీను. ఆడు గాకపోయినా నాయప్పశె
ల్లుండదే దాన్ని సూస్తే నాకు జాలేస్తది. పొయ్యే
వోడు వచ్చేవోడు అందరు ఓమాటంటుంటే!

బోడి.— ఆఁ అద్దది. నూమాత్తరం మల్లా పెళ్లిశేసొకుండా
వుంటేబాగుండేదే. ఊఁ ఇంగేఁ అయినాదాన్కి.
ఆఁ మరి సాలని కొదవకు నంగుడూ ఇంగోరోరో
అందురూశేరి తిరుప్పంగూరెక్కల్లారంట్నే, అదేం
టా సమాశారం?

చెంగ.— అదే నాకు మరింతా దిగులు. సచ్చేకాలాన్కి ముశి
లిదాన్కి మరీ యేష్ప. ఈడ గాకుంటే అందరు
తెల్సినోల్లు; మొర్రెటొక్కంటె పోనీ యనేవోల్లు.

ఇంగా ఆడ ఓర్రైన, మాలోడి కీడేంట్రా పని అని నాల్గు సల్లిస్తే యింగేంగతి?

బోడి— మరి ఆడు యెల్లడం కాక శెందిరిగాడు, చంద్రోడు, ఇంగా ఓకోరోపదోక్కండుమందిని తీస్కెల్లాడంట్ను నేను ఊళ్లోలేను. సంతకెల్లుంటె నాకేం తెలవలేదు ఆల్లందరూ యీడి మాటెట్టా యిన్నారోయ్ తెలియిలేనినోల్లు?

చెంగ.— ఎట్టిన్నారో! ఇదేం ఓనాటిమాంటా ఓనాటిశాతా? శాన్నాల్లుగ జరుగుతుండదేగాని. రోజూ రాత్తిరి జాముపొద్దెక్కల్లా యెల్తుంటే యాణ్ణో కన్నేసుం డాపుగామాల్నని అనుకోంటున్నాం. ఆడ బాపన యీదులో అదేంటో కతలు యింటావొచ్చి ఆళ్లో ఆడే ఏంటేంటో పిచ్చోన్నాగ అరుపులు, ఆటలు, ఏడ్పులు, తందనపదాలు. అట్టెట్టంతా శేత్తంది. పిల్లా గాను కిన్నాగాను. ఎప్పుడూ కులంలోలేని యీ మొత్రి కుదిరింది; పాడైపోయినాడు.

బోడి.— తా శెడ్డా కోతి వానమొల్లా శెరిశిందంట. ఆడు పోవటంగాక, యీళ్లనీ పిలుసుకోపోవటమేంటో? ఆల్లింటోళ్లు నీమీదా ఆముశిలిదానిమీదా పడి మొత్తుకోవట మేంటో? అంతా యిపరీతంగుండాది.

(శిద్దుగాడు ప్రవేశించును.)

శిద్దు.— ఏంటోయ్ యింటికాడికెల్లి మీరు లేదంటే యీడొచ్చినా, మరి సమాశార మేంటో తెల్పిందా.

చెంగ.— యీడిదో కమఫ్రుమంట సాల్నందుకు. ఏంట్రా?

శిద్దు.— మరి నేను పోయిన సుక్కురారంనాడు, మా అయ్యా వోరు ఉండాడ్జే ఆయన అత్తగారింటికి వొడ్లు తోల్కొ పొమ్మంటే పోయినాను. పోయినానా, మరి ఆ రేత్తిరే నేను బయలు దేఁవొస్తే తెలవదుగాని అయ్యావోళ్లు కారిత్నాలిస్తాం తీస్కెల్లమంటే ఉణ్ణాను. ఉణ్ణానా, ఆరాత్రి జాముపొద్దుకు వూరంతా ఓపెద్దగోల పుట్టింది. యేంటిరా అని సూస్తుగదా! ఆదనూపంట, ఓ మాలకుర్రోడు కొంతామంది మాలోళ్లతో కూడ ఆడికొచ్చి, గుడికాడి కెల్లి తేరుకాణ్ణే ఏంశేంటో ఎగరతా పాడతాఉండాడనీ, ఓరు శెప్పినా ఎల్లడనీ, గుడంతా సుట్టొచ్చాడంటనీ బాపనోల్లంతా ఏకంగా వచ్చేతల్కి ఇంతలో యెల్లిపోయినాడంటనీ శెప్పినారు.

చెంగ.— మరి నూ సూశావా ఆణ్ణి.

శిద్దు.— యెల్లి సూస్తామంటున్నా గాని, ఆతల్కే అయ్యావోర్లు బండి కట్టమని తొందరెట్టినారు.

(శెవులోడు ప్రవేశించును)

శెవు.— ఏంటోయ్, శెంగన్నా! యిన్నావా మరి, సందాయ సమాశారం?

బోడి.— ఏఁ యిఁరో నూ వెప్పు డొచ్చావురోవ్.

శెవు.— ఇద్గో వొస్తావుండా.

శిద్దు.— మీవోల్లంత వొచ్చేశినా రంటోయ్?

శెవు.— అందరం ఒచ్చేశినాం.

శిద్దు.— మరి సందాయ సమాశార మేంటి?

శెవు.— మావోల్లంతా మరదార్లో తిరుప్పంగూళ్లో మాపిల్లా దాని మేనత్తుండాదనీ సూశెల్లాల్నని శెప్పితే, రాత్రి ఆడున్నాము. తెల్లారిజామున కాలసాయ మెల్తుంటే, ఆడేంటో కొత్తగా ఓ గుం టున్నోంది. మరి నేపూరి కెల్నాగో జవుపల్లేదే అప్పుడే రొన్నా ల్లకల్లా యట్టొచ్చిం దని అడిగేతల్కి, మరి ఆద నూర్నుండి ఓ మాలో డొచ్చినాడు, ఆదు తొవ్విం చా డన్నారు.

చెంగ.— మాలో డేంటి, గుంటతొవ్వడ మేంట్రా ?

శెవు.— మరి ఆళ్లన్నామాట. ఓ నాటి రాత్తిరి పదకుండు మంది వొచ్చారంట. వొచ్చి, పూరంతా ఆడతా పాడతా తేరుకాణ్ణించి ఆరవాటాలు శేస్తా గుడంతా తిరుగుతున్నారంట.

చెంగ.— ఓరూ ఆళ్లె యేను ల్లే దంట్రా?

శెవు.— అసలునూ, ఆ పూరోల్లంతా ఏకంగా ఆదేవుడో మంతరగాడో, దేవుడో, అంటుండారు. మరింగా యీసేసం ఏంటంటే, అది బాపనోల్లగుడా? అందు ల్లో ఏటొటో లోపల ఓదేవుడుండా డంట. ఆదేవుడి మొగిదాల ఓయెద్దుండాదంట.

శెంగ.— దేవుడేం కాపటొ్కి నొస్తాడా దున్నడాన్కి, ఎద్దేటికి?

శెవు.— కాదురా. ఆదేవుడి వాగనం అంటా అది. నల్ల రాయితో శెశి ఆడుండాదంటా. తెల్లారి గుడికెల్లి సూస్తే ఆయెద్దుండదే అది ఓపక్క కొరి

గుండాదంట. ఊరంతాగోలే. అందరు ముక్కు మీద శెయ్యేట్టాకనేవోళ్లే.

చెంగ.— ఆ మూలో డోరంట?

శెవు.— ఓరా? మన నందయ్యేనంట. ఆప్రారోల్లంతా, శెప్ప కాలినొప్పు గుంట యెత్తితే నీళ్లుముట్టరాదు అని కొందరూను, కాలంశెడుతుండా దని కొందరూను, గుడి కేంటో శెయ్యాల్నని కొందరూను, ఇట్టంతా అనుకుంటుండారు. సూస్తాం అంటా అంతా యెల్లి సూశినా.

శిద్ద.— నాయాల, అంతా సూట్టా ఏంటిరా? నిన్ను గుడి సూణ్ణిచ్చారంట్రా?

శెవు.— తేరుకాడి కెల్లి అడ్డతల్కి అందరు అడ్గో సూడు ఎద్దు ఒరిగుండాది ఒరిగుండా దంటన్నారు.

శిద్ద.— వాళ్లంటే నువ్వు ఆళ్ల శెయిసూపుసు శావా?

శెవు.— మరి పోసిగాని, బావా! నంద యెట్టొచ్చాడా?

చెంగ.— తెల్లేదు. నేనొచ్చే తల్కి యింటికాల్లేదు. ముశిల్ది మాత్తరం యేడుస్తుండింది.

(శికృస్న ప్రవేశించును.)

శికృ.— మామా? మామా? నందయ్యొచ్చేశినాడు. మరి అందుకు వొచ్చేశినాను. దొంబలో ఒల్లంతా తెల్లంగా పూసొక్కని, మెళ్లో ఏంటో శాపసయ్యవో ఏస్కొంటారే అట్టాటి దండ లేస్కొని ఆడతా పాడత్తా ఎగరతా వొచ్చి యింటికాడి కెల్లాడు.

చెంగ.— మర్రైతే మీరంద ర్రండిరా. ఆణ్ణి సూశి నాల్గూ పెడదాం.

శిద్దు.— ఆణ్ణి యీాడికే పిలిపిస్తే రచ్చ కాడికి.

శిక్క.— కాదుకాదు. ఆడుండేతీరు యీాడికొస్తాడో రాడో. మనమే యెల్దాం రండి.

శిద్దు.— ఇంగో టుండదోయ్ ; ఇంతటితో పోలేదు. మల్లా అదేంటో శిదంబర మెల్లాలె నంటుండాడు.

శిక్క.— అయంతా కాదుగాని, మిట్టమీాద తాత య్యుండాడే ఆయన మనకులం పెద్ద. అన్నీ తెలిశినోడు. గడ్డాం తల అంతా నరిశిన ముశిలాయన. ఆయన్ని యెంటపెట్కొని యెల్లి నందుణ్ణి కదిలించి బుద్ది శెప్పిస్తాం.

శిద్దు.— ఆఁ ఆగ్గది అగ్గది, బాగుండాది అట్టే శేస్తాం. అందరును రండర్రా యెల్గాం.

[అందఱును నిష్క్రమింతురు.]

శ్రీ

ప్రథమాంకము—తృతీయరంగము.

స్థలము : మాలవాడ.

[నందుఁడును, అతని యనుచరులును ప్రవేశింతురు.]

శంకరాభరణరాగము - మిశ్ర చాపుతాళము.

నందుఁడు:—

రేపే నే నేగక యుందునా - నేఁ

బాపకూటపుబొంది స్నందునా- రేపే నే॥

రేపు మాపును రిత్తగందునా రేపే నే॥

దాపో యమున కోడియుందునా రేపే నే॥

అపర మేశుఁ జూడక యుందునా॥

శెంది.— నందయ్యా ! మనమంతా ఊరికొచ్చి యింగా ఒక గడియకూడా కాలేదే. అప్పుడే మల్లా యేంటోయ్ రేపటికేగతా రేపటికేగతా అంటుండావు. ఈడ మనోళ్లు అల్లరంతా కొంచం అణిగితే ఆనక సూసు కుందా ముండోయ్, అవసరపడాకు.

నంద.— ఆహా, అన్నలారా! మనము కడతేరవలయు నని న ఆదేవదేవుని చూడకుండరాదు. కాన మీరును ఆలస్యముచేయక రేపటికే వీలు కలిగించుకొని పోవుటకు సిద్ధపడుఁడు.

పోల.— నందా? మామాటినే. ఊర్కే పిల్లాట్లాడాకు. అంతా నూపోయిందే పోకలా? రొణ్ణాళ్లుండోయ్ అల్లరంతా అణిగేదాకా అంటే ఊర్కే మెగురుతుండావ్? తాలోశ్ తాలు, శెప్పినట్టు తిరుప్పూంగూరి కెల్లొచ్చుండ్లా? పోదాం పద. ఈడ యింటికాడ అందర్నిట్టే యిడిశేశి పోపటమే గింజలు పుల్లలు సూస్కోక?

నందు.— మీ కిన్ని దినములుగ చెప్పియు తెలియకున్నందులకు నేను చాల చింతించెదను. ఏదైన నొక కార్యము పూనుకొన్న, వెంటనే, అది ముగియుటకు ఆలోచించుచుండవలయునే గాని, నేఁడు గాదు రేపు అన్న నేఁడు రేపౌనా? మన ఆయుష్కాలము నీటిమీఁది బుగ్గవంటిది; క్షణప్రాయము. అనుకూలించిన సమయమందు ఆదుకొనవలయునే గాని ఆలస్యము చేయరాదు. ఇపుడో యిక క్షణముననో మన యంత్యము. కనుక నామాటవిని నాతోడ భజనచేయుఁడు. రేపు బయలుదేర సిద్ధము కండు.

రాగము : కేదారగౌళ - తాళము, ఆది.

ఆనంద మున్నదఁట
మనమందఱు వెడలుద మానంద॥
అందఱును కొనియాడెడిచిదంబర
నాథుపాదసేవఁ జేసిన ఆనంద॥

పోలు.— అయితే నువ్వేంటోయ్ శెప్పేది?

నందు.— తిల్లయంబలమును చూడ రమ్మనెదను.

అందఱు.— కల్లమాట మేము వినకుంటాము.

నంద.— శంకరా శంకరా యనుమనెదను.

అందఱు.— ఇంకా రా మింకా రా మని యంటాము.

నందు.— మాలజన్మ మింక లేకపోవుఁగదా?

అందఱు.— మాలో నీవు చెడఁబుట్టితివిగదా?

నందు.— శంకరదేవుని దర్శింతము రండు.

అందఱు.— అంకాళమ్మను గొల్తువుగా నుండు.

నందు.— అయ్యో! యీవంకరమాట లేల? మీకు మంచి దారియే గదా చెప్పుచున్నాను.

శెంబ.— మంచిదారియో కంచెదారియో, ఇదెరకొచ్చిండాం మేము, సాలు. మాయాలుబిడ్డల్ను యీడ పార నూకి మేము రాము. మేము లేకుంటే మావుసురు కేడుస్తుంటారు.

నందు.— ఎక్కడి ఆలు, ఎక్కడి బిడ్డ? మీదారికి వారేమైన నడ్డమైరా? ఔదురా? ఇప్పుడు మీసంపాద్యము పాలు పంచుకొనువారు రేపు యమునియొద్ద భాగ మునకు వచ్చెదరా? సంతలో మనమందఱము చేరినట్లు ఇప్పుడు చేరియున్నాము. సంతకలిసిన నెవరిదారిని వారు పోయినట్లు కాలముతీరిన నెవరి దారి వారిదేగదా; సహాయ మేమైనఁ గలదా?

శెంబి.— మనం సస్తే యీడుమాత్రం గూటాంలా గుంటా డోయ్ సావక. యీడికి పెల్లాం గిల్లాం ఓరూ లేకుం టే యీడిట్టనడం మెర్రియేదాంతం ముదిరింది.

పోల.— ఈడంతా సూశ్చావటోయ్; యముడూను గిముడూను.

శిద్దు.— ఉండోశ్ ఉండోశ్, అల్లద్గో మనోల్లు వొస్తుండారు. ఆఁ తాతయ్యకూడా వొస్తుండాడు. ఆఁ ఆఁ ఈడికే. మన మొల్లి ఓసోటుంటాం.

[తాతయ్య ప్రవేశించును.]

రాగము: బేహాగ్ - తాళము: ఆది.

తాతయ్య.—

న్యాయ మాన - యిది తగునా -
ఓరి నంద వినర - మన జాతికి నగునా ॥ న్యాయ॥
చిదంబర మనియెడి మాట - అది తగ దనఁగను మనవోట,
మద మనఁ దగుఁగద నీయాట - ఇది తగదు వదలు నీకు చేటా ॥ న్యా॥
మాలల కేటి "త్రైపురశఁ" - అది చూడఁ బుట్టినో విశ్వాసము,
వాడ బాలుర కీయుపదేశము - బహు బాగాయె న్బలు మోసము ॥ న్యా॥
వాడలో లేని యీ మేర - మఱి వలదుర దానిని గోర,
మన పెద్ద లొప్పఁ గలతీగా - బలు బా గింతటినో రాగా ॥ న్యా॥

తాత. — మరేంట్రా, యేంట్రా. ఒరేయ్ నందయ్యా! ఒరేయ్ అబ్బిగా నీవు శెప్పతుండావే అది బాపనోల్లదైవం, మనం కొలిస్తే సచ్చినాంరా నాయనా సచ్చినాం! నువ్వ మంచివోడివి. అన్నాయంగా నిన్నెవరో శెడి పేశినారు. నీయబ్బ నాకు శానా కావల్శినోడు. మీయబ్బ నేను ఒక్క యేడ్యారకాణ్ణె కొలువు కొల్శి శేద్దెం శేశినోళ్లం. నూవు చెడిపోబాకు. మనం

బతికినన్నాల్లు ఆగొపనయ్యోర్లనే కొలవ్వాల; మన దేవుల్లనే కొలవ్వాల.

నందు. — తాతా, నీవును ఏమియు తెలియనివారివలె మాట్లాడెదవే, బాగున్నదా? బ్రాహ్మణుల కొకదైవమును, మాలల కొకదైవమునా? నిత్యానందము నీయఁగల దేవుని కొలిచిన చావనెదవే; ఈమీరుచెప్పెడు దేవతలను కొలిచిన మాత్రాన చావులేదా? బ్రాహ్మణులను కొలువవలసినది నిజమే. అయినను, ఆబ్రాహ్మణులకును, నీకును, నాకును, అందఱకును పెద్దయైన ఆదేవునికొలువు గొప్పకాదా?

తాత.— అద్దో! మాటకు మాటంటే సరిగాదు. కులమోల్లు నల్గురూ మెచ్చాలె. అంతేగాక, మన దాసరయ్యాలు మనం ఏదైవం కొలవ్వాలనంటారో ఆదైవమే మనం కొలవ్వాల. నూచెప్పినా పెద్దదేవుణ్ణి కొలిస్తే, యీ దేవుల్లకంతా కోపం రాదా, ఆపాటికి, మనవాడ మీదికి అమ్మోర్లు, ఆవేశం, దూము అంతా రావా? పాపం, యేల చెడిపోతాన్.

నందు.— ఈమీమాటలు యుక్తమైనవికావు.కులములు అన్నియు మనమే తెచ్చి పెట్టుకొన్నవి గదా? మీరు చెప్పిన ఆదైవములను మీరందఱును ఇన్ని దినములుగా కొలుచుచున్నారే, మన వాడలోకి, మీరు తెలిపిన ఆవ్యాధు లేవియును రాకున్నవా? కాకున్న ఆదైవములపేర్లు చెప్పి అన్యాయముగా కోళ్లు, వేఁ

టలు పోతులు వీనిని బలియిచ్చి పాపమునకు పాల్పడుటయేగాక?

తాత.— నేను శానా పెద్దోణ్ణి; నామాట యిను. పెద్దోల్లు ఓగిరి గీశి నూపి వుండాలంటే, ఆడే వుండాల. అది మంచిది. అంతేగాక ఎన్నాల్లుగానో వోస్తుండే కులము ఆశార ముండయే ఆటినంతా మనం యిడిశేస్తే పాపం కాదంట్రా?

నందు.— నిజమే. పెద్దలిన్ని దినములు చీకటిలో నుండిన మనము చీకటిలోనే యుండవలయునా? వెలుతురు చూచుకొనను నావశ్యకము గాదా? ఊరక యేల యిట్లు వృథాకాలక్షేపము చేసెదరు? ఎంతో పాపము చేసి యీమాలజన్మము నెత్తినారము. ఇంక నైన మంచిజన్మమెత్తుటకు లేక ఆపరమానంద దాయకుని సన్నిధానమునందుండుటకు తగిన యుపాయము నాలోచింపక ఉండనగునా? తగునా?

తాత.— అయ్యోర్లు గాదంట్రా ఆదైవం? మనమంతా ఆదైవాన్ని కొలిశేట్టుంటే మనల్ని ఊల్లో కెల్నిరా, ఆరిదేవళ్ణి సూణ్ణిరా? ఊర్కే యెద్రిపోకలు పోయి శెడిపోబాకు. మనం కొలవ్వాల్సిందేదంటే—

ఉ. శేలను నమ్మి దైవ మని శేతులు మోడిశి సుట్టివచ్చుచున్
సాలిగ నీరుగట్టి మఱి సక్కగ దున్నుచు నత్తువెట్టుచున్
సాలుల దీర్చి నాటి యది సాగగ కల్పుల దీసి పండగా
గాలము గాశి పొంగలిడి కత్తెరదేవుని పూజశేయు తే.

నందు.— అవును నిజమే. మనము కొలిచిన ఆ దేవుఁడు మనలను చంపునా? ఆ బ్రాహ్మణులపురాణములోనే యిటీవల వింటినే, ఆ దేవునికి జాతిమతభేదములు లేవని.

తాత.— అట్టుంటే ఆ దేవుడు బాపనోల్లని మాలోల్లని యేల పుట్టించాల?

నందు.— పుణ్యముచేసినవారిని సదా తన్నే చూచుచు, కొలుచుచు నుండుటకుగాను అట్లు బ్రాహ్మణులుగాను, పాపము చేసినారము గనుక మనల నిట్లును పుట్టించినాఁడు. ఇప్పుడు మీ రా దేవుని కొలిచిన పైజన్మమునకు మీరును బ్రాహ్మణులుగా పుట్టెదరు.

తాత.— (యోచించి) నూవెంత శెప్పినా మనం శేయగూడ్ని పని శేయగూడ్దు, శేస్తేసూడు, ముందు మనయింట్లో పెల్లాంబిడ్డల్కు శేటు. ఊరోల్లు, బందువులు, కులపోల్లు అందరికీ కోపాలు, దగ్గర్రారు. దూసిస్తు యెలేస్తారు. బాపనయ్యవోర్లు, మాల యెదవకు యింతపొగురా అని కొలువు తో శేస్తారు. ఆ మొయిన కూటికిలేక, ఇల్లులేక, వాకిలిలేక అల్లాడాలె. మన దేవుల్లకు కోప మొస్తది. యియంతా యెంత తంటా లుండాయో సూడు. గనక వొద్దు నామాటిను; శెడాకు.

నందు.—

రాగము: నాదనామక్రియ - తాళము: ఆది.

మీసము నెరసినదే తాత - (నీ)ఆశ నెరయ లేదే

పాశము వచ్చెడినే తాత - పుణ్యము లేశ మయిన లేదే

మానవజన్మంబే తాత - మానివ రాదుగదా,
గూను వంగినావే తాత - కోపము విడిచితివా,
మేను సడలినదిగా తాత - మానితివా యహము.
క్లేశము నెడబాసియు తాత - చిదంబరేశుని దలఁపవయ్యా. మీాసము॥

తాతయ్యా! ఇంతవయసు నిడుకొని యిట్లు నీవును వారివలె తెలివిలేక మాట్లాడెదవే, ఏమిచేయునది? వయసువచ్చినదిగాని నీకు మతిపోయినదే, కాలము సమీాపించినదే, ఇంకను యిట్లుండ తగునా? నీకొకరహస్యము చెప్పెదను వినుము.

[అని విభూతి నెత్తినిడి నోట వేసి శివనామ ముపదేశించును.]

తాత.— ఆహా! ఏమిది? వీఁడేమో చెవిలో చెప్పినంతనె నాదేహ మొకతీరై మాటలువేఱె ఏవేవో తోఁచుచున్నవి.—నిజముగ వీనియందేమో ప్రభావమున్నది.—నందా! నీవు నాకు గురుడవైతివి. నామనసు ఆనందించెను. పెద్దబరువు దించి నట్లాయెను. నీయుపదేశము ఫలించెను. నీ కిదె నమస్కారము. నేను పోయివచ్చెద. నీ వన్నట్లు ఆశివపరమేశుని కొల్చుచుండెద.

నందు.— తాతా, అన్నియు నాపరమేశునాజ్ఞ. నీ వింక నిట్లే చేయుచుండుము. పొమ్ము. ఎల్లరకును దీని నుపదేశించుచుండుము. నేనును ఇంటికి వెళ్లి మాతల్లినిఁ జూచి యెపటికి యజమానుని సెల వడిగి చిదంబరమున కేగెదను.

(నిష్క్రమించును.)

శ్రీ

ప్రథమాంకము - చతుర్థరంగము.

స్థలము : మాలవాడ.

(మాలలు మగలఁ బ్రవేశింతురు.)

శెంది.— ఏఁయిఁరోఁయ్ యీఁరిగా, తాత యెల్లాడే, చాంచే పయిందింగా రాగానం ?

ఈరి.— అందుకే మనమూ యెల్దా మంటె వొద్దన్నావ్.

(తెరలో కలకలము.)

ఓరి యీరిగోన్.

ఈరి.— ఆఁ ఉఁడోశ్ ఓరో కూస్తుండాను.

శెంది.— ఆఁ మనోలే. ఎల్లుగాని కూయది. ఓహొఁయ్. యెల్లుగా, ఈడీక. గుడికాడ.

ఎలు.— ఆ దున్నాం దున్నాండి.

శెంది.— ఏం దా తాతయ్యే మఁటుఁఱాడు ?

(తాతయ్య ప్రభృతులు ప్రవేశింతురు.)

తాతయ్య.—

రాగము - నాదనామక్రియ - తాళము, ఆది.

దుడుకు వలదురా - కీడు మూడును
చెడుదుము చేరిన - పిడుఁడు, వానికి
నెనమై యుండుఁడు - చేరఁడు మనలను
కోరఁడు సుఖముల - నొడయుని కైనఁ

అడుగఁ జాలఁడు - ఉడిగెను మూఁటిని
ఎడారిగాదు - పడాంగాదు
ఇడుమల దేనిని - గడనచేయఁడు
మడిచాయం దా - నడుగిడఁజాలఁడు.
గుడాకేశునే - యెడఁ గొనినాఁడు.
అంతరంగమున - సంతసంబునన్
మంతనంబు తా - నెంతయుఁ జేయుచు
అంతరాత్మ - జీవాత్మలెల్ల నాపరమేశుఁడె యని.
ఆనందము - సహజానందము
విద్యానందము - యోగానందము
బ్రహ్మానందము - పరమానందమ్మని
నమ్మినవాఁడే - వాడనెగాదీ
పుడమిలోనె - లేఁడేసను వాని
యీడేఁడును - మననందున కెప్పుడు॥
సరిలేరా నందునకున్ మన - వాడలోగాని, యింకేసను గాని
హర చిదంబర మని యొకపరి యైనను
పరిపరివిధములఁ గోరుచు వేఁడెదు॥

శెంది.— ఇఁదుకా నిన్నంపినాది. బేష్. బలే వోడివే. ఆణ్ణె దాటికి తేకుండా, ఆడిదారినే యిడ్సి నూఁగూడా ఆల్లో శేర్నావే. బలే మొనగాడివే?

ఈరి.— గూ నిరగ తిన్నిడిపించంద్రా యిన్ని.

తాత.— ఊరికే చెడిపోకండి. మీగ్రహచారం మీరు కుదురుపడుదారి చూడండి. వానిజోలికి బోకండి.

ఎల్లు.— జోలీని గీలీని. ఎల్లోయ్ యెల్లు. మఱి ముశిలోడు గాన యిడిశినాం గాని యింగో డైతేనా!

తాత.— మీా గ్రహచారము.

(నిష్క్రమించును.)

ఈరి.— ఏయిఁటిరా. ఇట్టుంటే బాగుంట్లేదే. అంతాఁకలియి కాలం శెడిపోతుండాదే యింగెట్లా?

శెంది.— కాలంగాకుంటే - మంచీ శెడ్డా యిశారించేవోల్లు లేక యిట్లా పాడైనా? ఓపిల్లోడు నందు వోల్ల యాడ సూశినా ఝాడి ఆటా పాటాగా ఉండాదే గాని మన దేవుల్లు గీవుల్లు అంతా ఏమై పోయిర్రా!

ఎల్లు.— అంకాళమ్మా గింకాళమ్మా యిగాళ్లింతా ఏమైరో? ఓగూ యిూడ్డా సక్కఁబెట్రాదా? ఏఁ తోసకుండాది మావాఁ.

శెంది.— ఏఁగాదోయ్. మన మిట్టుంటే సరిగాదు గాని రేపు రాత్రి అమ్మోరిగుడికాడ పొంగ లెట్టి పూశ్శి కాపు కట్టి, మలె జాత్ర శేస్తిమా అంటే ఆవేశం అమ్మవారు అంతా తెలుపతాది. ఆపని శేస్తా మంటోయ్.

అందఱు.— అవు అవు చక్కఁగుండాది - ఎల్లుం.

(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

ప్రథమాంకము - పంచమరంగము.

స్థలము : ఊరిపైట గుడికిముందు.

(7 తాళ్లు అమ్మవారు, ఇతరపూజాద్రవ్యములతో మాలలు ప్రవేశింతురు.)

పూజారి.— అంతా తయారుగుండదా. ఇంకా కానిత్తామంట్రా?

శెంది.— కానియ్యండయ్యా కానీండి. బిర్రీన కానీండి.

పూజా.— ఏ యీ తాంబూలాలు. దచ్చిన - పాణకం కుండ ల్లో అద్దపణా. ఎలసీరు మీదంతా పైసా పైసా- ఇంకా నాకు శేకాల్చిందంతా ఉండాయా?

శెంది.— ఉండాయి మా రాజా.

పూజా.— ఇందులో మామూలు తప్పితే అమ్మోరికి కోప మొస్తుంది. మాదిగల మామూలు మాదిగలకు; మాలల మామూలు మీకు. మరి మామామూలు మాకూను.

శెంది.— తెల్చు తెల్చు సామి.

మాదిగ.— సామీ. మామామూలేంటిసామి. తెలిగాక అడ గతాం.

పూజా.— తెగిన మేకపోతుల తలకాయలన్నీ మీయి. మీ రెందరుణ్ణా మన్నికి నాగ్గేశి ముంతలు కల్లీల్లు, రెం డేశి రూకలు, పదేశి తాంబూలాలు. రెండుపళ్లు బియ్యం. ఎన్ని తెగినా పదికోడిపుంజులు.

మాదిగ.— ఆఁ అద్గది మారాజా. నిరుడు పూజ్జెశి సాలా యే

గేశేరు. మా మామూలు మామూలే, తప్పరాదు.—ఏఁ మఱిఁగోటి మాకు, నానుపప్పు, సరిమిడికూడా యియ్యాల్నండి.

శెంది.— ఇద్గో సామి. శివాలుసక్కంగా శెప్పాలె. తెల్పునా. అట్టుంటేనే యినాము లిచ్చేది.

పూజా.— ఇగ కానిత్తామంట్రా ?

అందఱు.— కానిండి, కానిండి.

పూజా.— ఓహోహోయ్... కిలారించండి కిలారించండోయ్.

[అందఱును కిలారింతురు]

పూజా.—

యదుకులకాంబోది - ఆదితాళము.

పోలేరమ్మా పోతురాజా - కలియేలమ్మా కాచేరి.
మాతంగీ యో శౌడమ్మా - భద్రకాళి మహాకాళీ తల్లి.
బేతాళా వో మల్లక్కా - వీరభద్ర వో చెంచక్క,
శాకిని డాకిని లంకిని యో - చాముండమ్మా శెంగమ్మా
శెంగాళమ్మా కుట్టికాత్తాక - రేణుకాంబ వో గంగిమ్మా
జంబిని యక్షిణి మన్నారు - అంకమ సప్తకన్నెలారా.

[అందఱు ననుకరింతురు.]

పూజా.— ఇక వ్రుదుకు వోయించండోయ్ కూకోని.

[నందుఁడు ప్రవేశించును.]

శెంది.— అయ్యోరా, ఇద్గో నందుడొచ్చాడు. బాగా ఆవేశం ఆడి చెప్పాలె.

నందు.— మూఢులు. ఎంత చెప్పినను వినరు. ఎన్ని జీవహింసలు? ఎంత పాపము? ఇవన్నియు, తరించుటకు దారులా;

పూజారి పొట్టపోసికొనుట కేగాని? ఆ వేళము చక్కఁగా నాడవలయునఁట — ఇంత కష్టమును ఏఖర్చును లేని మార్గముగదా నేఁ జెప్పునది. కాని, ఏమి జరుగునో చూతము.

శెంది.— అందఱును మరింత నీలు పుచ్చుకోఁడోయ్. కర్పూరం ఎలిగించండి. శివాలు శివాలయ్యోవ్.

[కిలారింతురు.]

శెంది.— నంబా, చెప్పుకో యిప్పుడు నువ్వేం శెప్పుకుంటావో. అమ్మోరువొస్తావుఁడాది పూజారాయనకు బమలు.

(గేయము.)

పూజా.—పొలి మేరకాడనుండే బాలనాగమ్మతల్లి-
కల్ల గాదంచు పలుక చల్లగా బల్కవమ్మా॥

నీలాంబరి రాగము.

నందు.— కల్లమాటలకు నేల- కల్లదేవుళ్లఁ బిల్వ-
అల్ల మమ్మెల్లఁ గావఁ - దిల్లయుంబలుంఁడు గలఁడే॥

పూజా.—సుంగుపాగాను సుట్టి - కిర్రు శెప్పులను మెట్టి।
శెంగాయి దట్టిగట్టే - మదురయీరప్ప దేవా॥

భైరవి రాగము.

నందు.— గంగాధరేశు మనము - పొంగుచుఁ గొల్తుమేని
మంగళం బిచ్చి మనల - చల్లంగఁ గాపాడునయ్యా॥

పూజా.—పోతురాజయ్య దేవా - పోతు బలులిత్తుమయ్యా॥
శిత్తంబు మార్చవయ్యా - జాతిదైవంబు గొల్వ॥

నాట కురంజి.

నంద.— సత్తింతయైన లేని - భూతముల కొల్వమాని
చిత్తంబులోనఁ బూని - జ్యోతి మయుఁ గొల్వఁదూని॥

ఆవేశము.— (ఆవేశముతో) ఓహెూయ్, ఓహెూయ్ (అనుచు నూగును)

పూజా.— అమ్మ, తల్లీ. నూ వెవరు?

ఆవేశ.— (పండ్లుకొఱుకుచు వేళ్ళు నములుచు కోపముతో) నన్నెఱగరంట్రా ఎఱగరంట్రా, సూడండేమి శేస్తానో? మిమ్మంతా ఓటేపారి—

పూజా.— హా - హా - హా. - అమ్మ. తల్లి. వొద్దు. వొద్దు. చల్లని చూపుచూడు. తల్లి. ఏటలిస్తాం. పోతులిస్తాం. పొంగళ్లెడ్తాం. బలెడ్తాం జాతర్లు శేస్తాం. ఏదిరా. కర్పూరం ఎలిగించండి, కాసిండి. తెగేయండి—

[లోపలశబ్దము. తర్వాత నెత్తుటిచేతితో నొకఁడు ప్రవేశించును.]

ఆవే.— నిరుడు నాకు సక్కంగా జాతర శేయక, బలెట్టక అంపేశారు.

పూజా.— అమ్మ, తల్లి- బుద్ది బుద్ది. సల్లసూపు. సల్లసూపు-ఈపాలంతా శేసేస్తాం.

ఆవే.— నే నెవరు తెల్సునా?

పూజా.— తెలవదు తల్లి.

ఆవే.— అంకాళమ్మ.

పూజా.— బుది బుద్ది దండాలు.

ఆవే.— నన్నెందుకురా పిలిశారు?

శెంది.— అడగండయ్యా నందాయు సమాశారం.

పూజా.— తల్లీ- ఈమాలవాడలో పుట్టి పెటిగి అల్లర్లో నిలుచుండాడే. నందయ్య-వాడు మావాడ మామూళ్లు

యిడిశి, శివ శంకర, అంటా ఏంటేంటో శస్తా
శిదంబరం శిదంబరం అంటా మాదేశ్శాంతా కల్ల
దేవుళ్లంటుంటాడు. ఆడికి బుద్ధొచ్చి నిన్న కొలి శేట్టు
శెయ్యాలే తల్లి.

అందఱు.— ఆఁ. అద్దద. అద్దది.

ఆవే.— ఓహోహోయ్– ఇనండి. ఆడు శెడితే శెడ్డాడు; ఆణ్ణి వొల్లికాటిరుద్రుడు పట్టుండాడు, వొదలడు. ఆడి జోలికి బోకండి. ఆని జోలికెత్తే మీకంతా కష్టం— అయినాగాని నాకు పెతిఆదారం. పొంగలెట్టి పదే శియేటలు బలిస్తుంటే అంతా సక్కపరుస్తా.

పూజా.— ఆ ఆ ఆ. అట్టే అట్టే తల్లి.—

నందు.— వీరికోలాహలమున నేమి చెప్పినను వినువారుకారు. దూరమున నుండి యేమి జరుగునో చూచుచుండెద.

[దూరముగా వెళ్లును.]

ఈరి.— ఏయిఁరా. నందా. ఏంశేంటో శెప్పేవోడివి అమ్మోరితో పల్కు తెలస్తది. ఏడ్రోయ్. ఆడేడి?.

శిదు.— ఆడప్పుడే యెల్లిపోయె బయమేశి.

శింగి.— సూస్తివా. ఆనికి బయ్యం.

పూజా.— ఇక సాలునంట్రా?

శింగి.— సాలు సాలు అమ్మోర్ని కొండెక్కించమనండయ్యా.

పూజా— (కర్పూరహారతి చేయును, ఆవేశగాఁడు అడి క్రిందఁ బడును.)

శింగి.— అమ్మోరికి ఎక్కువ సీలిచ్చుకొండోయ్.

[అందఱు త్రాగుదురు.]

(నందుఁడు ప్రవేశించి పూజా ద్రవ్యములఁ జిందఱవందర గావించి అందఱను పైఁబడి తన్ని పాఱఁదోలును.)

ఈరి.— (మరలఁ బ్రవేశించి) ఇదంతా గాదోయ్. నాకిం కోటి తోస్తుండాది. రేపు పయిటాలబాపనయ్యవోరికాడి కెల్లి ఈనిసమాచారం తెల్పాలె. ఆయన నాల్గుపెడితే అప్పుడు అన్నీ కుదురుతది. శేస్తామంటోయ్ ?

అంద.— అట్లే చేస్తాం, పదండి.

[అందఱును నిష్క్రమింతురు.]

నంద.— వీరికి సన్మార్గము త్వరగా పట్టువడదు; వారిగతి యది. ఈఘోరకృత్యములఁ జూచినపాపము హరించుటకై ఈశ్వరుని బ్రార్థింపఁ బోయెద.

[నిష్క్రమించును.]

శ్రీ ర స్తు.

అ వి ఘ్న మ స్తు.

నందుని చరిత్రము.

ద్వితీయాంకము — ప్రథమరంగము.

స్థలము. మిరాశిదారునింటి వెలుపలిభాగము.

[ఉయ్యాలపై బ్రాహ్మణుఁడు కూర్చుండియుండును. భార్యకృష్ణమ్మ తములపాకులు మడిచి యిచ్చుచుండును.]

బ్రాహ్మ.— సుబ్బయ్యా వచ్చినాడా ?

భార్య.— లేదు.

బ్రాహ్మ.— మఱి నేటిఖర్జూరము ఎవరుచేసిరి?

భార్య.— మీరు చెప్పండి.

బ్రాహ్మ.— నీవు చేస్తివా?

భార్య.— బాగున్నదా ?

బ్రాహ్మ.— బాగుంటేనే అడిగింది. నీవు చేస్తావా ?

భార్య.— అవును.

బ్రాహ్మ — నీ వెప్పుడు నేర్చుకొంటివి ?

భార్య.— సుబ్బయ్యా చేస్తుండగా చూచి నేర్చుకొంటిని.

బ్రాహ్మ.— అయితే యిన్నాళ్లెల చెయ్యలేదు?

భార్య.— బాగుంటుందో లేదో అని యిన్నాళ్లు భయంగా ఉండింది. ఈవేళ అయినా గాని చూస్తా మని

తెగించినాను. నిజంగా బాగుండిందా. ఎగతాళా ?

బ్రాహ్మ.— నిజంగానే బాగుండింది. రేపుకూడ చెయ్యి.

భార్య.— సరే. ఈవేళ యిది చేసేటప్పటికే యెంతో కష్టముయింది.

బ్రాహ్మ.— ఎందువల్ల ?

భార్య.— అక్కడకు యిది యిష్టములేదు.

బ్రాహ్మ.— ఎందుకు ?

భార్య.— నెయ్యి, గోధుమనూక అన్నీ ఖర్చవుతుం దట. ఇంకేమేమో అం టుంటుంది.

బ్రాహ్మ.— ఇంకా యేమి?

భార్య.— దూబరదిండితన మట. ఎప్పుడుచూచినా తినడమే. సంసారము యేట్లో కలిశిపోతుందట. నెత్తిమీద గుడ్డ వేసికొనవలసిందే నట. ఇంకా యేమేమో తిండి తిండిగా, నేను నేనుగా దివాలా తీస్తారట మీరు.

బ్రాహ్మ.— పిచ్చిది. ఎక్కడనో శుద్ధద్రాభలయింట్లో కాపరం చేసి అత్తవారింటిగుణాలు బాగా పట్టుబడ్డవి. కడుపుకు తినక కాల్చుకోవలె కాబోలు.

భార్య.— అదేమో. ఈఖర్చంతా మరింత నేలలమీద వేస్తే బాగుండదా అని అంటుంద, నిజమేగదా?

బ్రాహ్మ.— అవును. నిజమే. ఇప్పు డుండే నేలలు అనుభవించే దానికి మనుష్యులు లేరు. ఇంకా నేల లట భూము లట? ఉండేది ఆలుమగడు చల్లంగా అని మన మిద్దరము, అమ్మాయి ఒకతె. ఏంద ఉన్నవాళ్లు

బాగా తినవలశినది. మంచిగుడ్డలుకట్టవలశినది. నలుగురికి పెట్టవలిశినది. ఇంతకన్నా వేరే అనుభవము లేదు. ఆత్మ తృప్తిపడవలిశింది ముఖ్యము. అది తృప్తిపడితే అన్ని దైవాలకు తృప్తి.

భార్య.— ఏమి యీవేదాంతం మాటలతో?

బ్రాహ్మ.— మాటలుకావు, నాయేర్పాటు చెపుతాం విను. మనసు తృప్తిపడేదానికి ఎన్నివిధాల చెయ్యవచ్చునో అన్ని విధాలు చేయవలశింది. అది —

భార్య.— ఇట్లాటివారు నాకు ఎన్నాళ్లుగా చెప్పుతున్నారు రవ్వలడ్డిగ తీశియిస్తా నని?

బ్రాహ్మ.— నీ వడిగేదంతా యిప్పటికి నెల రెణ్ణెల్లుగానే కదా. ఈకోత కానీ తీశిస్తాను.

భార్య.— దానికేమి యిప్పుడు తీసుకుంటె పైకం కోతకాగానే యిస్తానంటే ఒప్పుకుంటారు.

బ్రాహ్మ.— నీవు గడుసుదానవు. సమయంచూచే ప్రస్తావిస్తావే. ఉం సరేకాని, మన సెట్టిరానీ, చెప్పి తెప్పుందాము.

భార్య.— పొద్దున మీరు పొలంమీదికి వెళ్లివుండినప్పుడు సెట్టి వచ్చియుండెను. అడిగితిని. ఉన్నదని ఒకటి యిచ్చినాడు. ఎవరికో జమీందారులకు రెండు చేస్తే వారు యిప్పుడు ఒకటే చాలు నన్నారట. ఆరెండవదేనట యిది, చూడండి. (ఇచ్చును) ఇప్పుడు వస్తా నన్నాడు.

బ్రాహ్మ.— (చూచి) ఇది చిన్నదిగా ఉంమనేమో వేసుకొని చూస్తివా?

భార్య.— చూస్తిని. ఇప్పుడు కావలిస్తే మీరు చూడండేమి?

బ్రాహ్మ.— (మెడలో వేసి) సరే బాగున్నది. ఏమి వెలట?

భార్య.— ఎనిమిదివే లట.

బ్రాహ్మ.— ఎనిమిదివేలు?

భార్య.— ఎనిమిదివేలే. మహాప్రమాదం. మన యీడువారి యిండ్లకు పోతే ఒక్కొక్కరు వేసుకొని ఉండేది చూస్తే మహాసిగ్గుగా ఉన్నది. గోపాలయ్యగారి భార్య మెడలోని పతకమే పన్నెండువేలట. రామస్వామయ్యగారి భార్య ముక్కుపుడక పదహారువే లట. వారింటిబిడ్డ మెడలో ఉండేపతకం ఎనిమిది వేలట. వారేమి మనకన్న ఎక్కువవారా?

బ్రాహ్మ.— పైకం పోతుందే ఎక్కువే అని కాదు. నీకు యిప్పుడు తీస్తే, మరి అమ్మాయికీ ఒకటి తియ్య వలెనా? ఇక నది అత్తగారింటికి పోవలసినదినాలు సమీపిస్తున్నవా? రెండేండ్లుగా పంట చక్కగా లేదు నీ వెరుగుదువు. మన రైతులందరికి అప్పిచ్చియున్నాము. అమ్మాయికి ఓలివనుసవగైరాల కెంత లేదన్నా యిరవైవేలన్నా కావలెనా? ఇప్పటి వరకు మన అమ్మాయికి పట్టుమని ఒక పెద్దనగ లేదు. అన్నిఖర్చులు చేరతే తట్టుకోగలమా అని యోచన.

భార్య.— ఇట్లంతా యోచనచేస్తే అయ్యేదికాదు. ఈసారి కాకుంటే పైసారికన్నా అప్పు తీరుస్తాము. నాకేమో

యీఅడ్డిగమీద మోజుగా వుంది. ఇద్దరికీ తీసి
వ్వండి.

బ్రాహ్మ.— సరి. అయితే కాని నీమనసు కెందుకు కొదవ.

నాకరు.— [ప్రవేశించి] అయ్యా, సెట్టి వచ్చియున్నాడు.

బ్రాహ్మ.— రమ్మను.

[నౌకరు వెళ్లి సెట్టిని పిలుచుకొని వచ్చును.]

సెట్టి.— దండాలండి దండాలండి. అడియేఁ అడియేఁ, దా
సానుదాసఁ.

బ్రాహ్మ.— కూర్చోండి సెట్టిగారు.

సెట్టి.— అడియేఁ అడియేఁ.

బ్రాహ్మ.— ఏమండి, మీరు పెద్ద కలహం తెచ్చిపెట్టినారు?

సెట్టి.— రామానుజ రామానుజ, కలహమా?

బ్రాహ్మ.— ఔను.

సెట్టి.— రామానుజ. రామానుజ. నే నే మెరుగనండి.

బ్రాహ్మ.— ఎరగరా? మటి చూడండి. చేత పైకం లేనప్పుడు
అడ్డిగ తెచ్చియిస్తిరి. ఆడవాళ్లు కావలెనని మూర్ఛం
చేస్తున్నారు. ఈసంవత్సరం హైకానికి కొంచెంక సాలా.

సెట్టి.— రామానుజ. రామానుజ అడ్డిగనా? సరి. ఏమిరా
అపచారం అనుకొంటిని. సరి. అదేమండి అట్లా
సాయిస్తారు? మీదగ్గర ఒకమంచి బేరం చెయ్యావలె
నని అడియేఁ శానాదినాలుగ ఉంటిని. అమ్మ
గారు మంచిఅడ్డిగఒకటికావలె అంటుండిరి. ఇది
మంచిసొత్తు. అమ్మగారు తాయార్లవలె.—రాజుసం
స్థానానికి రెండుచేయిస్తే ఒకటి తీసుకొని ఒకటి వ

ద్దన్నారు. ఎప్పుడెప్పుడు వారామాల సాయిస్తు
రా అని ఉంటిని. అది మనవద్ద ఉండవలసిందండి.
ఇది-నాకు యెంబెరుమానారు సన్నిధివంటిది. పై కాని
కేమి మీా రెక్కడ పోతారు? నే నెక్కడ పోతాను?

బ్రాహ్మ.— మీా రు అసాధ్యులండి. ఖర్చుకాసిదాన్ని మానె
త్తిని కడితిరి.

సెట్టి.— రాము. రాము. ఆరామునితోడు దోషం లేదనండి.
అడిమేీ అట్టాంతా తమవిషయంలో పొరబాటు
చెప్పేవాడు కానండి. నాసమాచారం - ఆ - అ
దేమి మీారు మొగం తెలియనివానివలె సాయి
స్తారే? ఇది మంచి ఉలాందాలు నూట యిరవై
యెనిమిది పట్టులు తీర్చింది. కట్టడానికే ఆరునెలల
యింది. అది యింటికి వచ్చినవేళ చూడండి.
మనయింట్లో శుభకార్యాలు జరగవలె. ఇంకామంచి
గిరాకి రావలె. మీారు మరేమి అడ్డం చెప్పవద్దండి.
అమ్మగారిమనసుకు ఏమీా కొదువవద్దండి.

(అన్నపూర్ణమ్మ ప్రవేశించును.)

అన్నపూర్ణ.—అమ్మా, అమ్మా యిటురండి యిటురండి, మీాకు
మనముడు పుట్టినాడు.

భార్య.— మనముడా?

అన్నపూ.— ఔను. వేగరం రండి (లోపలివైపు చూచి) పెద్ద
కూటం అరలోకి తీసికొనిపొండి వస్తున్నాము.
(కృష్ణమ్మతో) మన అమ్మాయి—

బ్రాహ్మ.— అమ్మాయి యేంది— మనము డేందమ్మా?

భార్య.— ఏం దమ్మా?

అన్న.— ఈ కాలం వాళ్లకు అన్ని తెలుసును. ఒకటీ తెలియదు. మన మీనాక్షి సమర్తైంది.

భార్య.— మన మీనాక్షా? ఎప్పు డెప్పుడు?

సెట్టి.— చూస్తిరా. నామాట ఎప్పుడు పొల్లుకాదండి. అది సత్యం.

భార్య.— పోదాం (అన్నపూర్ణమ్మతో) పద.

[కృష్ణమ్మయు అన్నపూర్ణమ్మయు నిష్క్రమింతురు.]

సెట్టి.— దినవారా లన్నీ బాగుందాండి?

బ్రాహ్మ.— ఇక మీాదకదా విచారించవలెను. మా పురోహితులను పిలిపించవలెను.

సెట్టి.— మన అల్లుడు యిప్పుడు యెక్కడ వున్నారండి. ఈ ప్రయోజనానికి రావలసిందే కదా ఆయన.

బాహ్మ.— ఔను, రావలశిందే. ముందు వారికి శుభం చెప్పి పంపవలె. అంతా చాలాపను లున్నవి. అక్కడిసందర్భాలె ట్లున్నవో?

[కృష్ణమ్మ ప్రవేశించును.]

బ్రాహ్మ.— ఏమది?

భార్య.— మన మీనాక్షి సమర్తయింది. పెద్దపడసాలలో అరలో కూచోపెట్టి వచ్చినాను. కావలసిన సామానులన్నీ తెప్పించవలె.

(ఆడుబిడ్డ రంగమ్మ ప్రవేశించును.)

రంగమ్మ.— ఊరికే లేనిపోని జంఝాటకం పెట్టుకోవద్దు. సాంగ్యం పోనీక అయిందాంటే అయిందనిపించండి. దానికేం, వట్టి జంభాలకు పోవలె నని లేనిపోని ఖర్చులు పెట్టిస్తుంది. పోయినసవరాత్రికి చూడలా? ఇంట్లో పెద్దదాన్ని నామాట విని అంతా అయిందా అంటే అయిందనిపించండి.

భార్య.— నాకేమి? నే నేమీచెప్పలేదు, అది కావలె, ఇది కావలె అని. మీయిష్టం యెట్లో అట్లే కానివ్వండి. మీకులేని పరువుప్రతిష్ఠలా నాకు? నేనేమి వచ్చిందాన్నే కదా.

బాలిష్ఠ.— నీవేమిటి చెప్పడం? ఇంకా యేంచేసేది. ఏమి కావలిసింది ఆవిషయం ఏమి ప్రస్తావనే లేదే? ఇంతలో నీమనసులో ని వేమో తలచుకొని కోపపడుతున్నావు.

రంగ.— కోప్పడుతున్నానా? అంతా మీరు పోయిందే పోకలా? కొంచెమున్నా యిల్లు వాకిలి సంసారం ఏదీ యోచనలేదు. అన్నీ దూబరదిండితనాలేనా? నేసమర్తయినప్పుడు మానాయన తుదకు పేరంటం కూడా పిలవవద్దన్నాడు. ఊరికే మేళాలు తాళాలు మకరాలు అంతాచేస్తూ నెత్తిమీద గుడ్డవేసుకొనేపని చేయబోకండి. కాపరానికి వచ్చి పట్టుమని యింకా పదేళ్లుకాలేదు. అప్పుడే స్వాతంత్ర్యం. మట్టు మర్యాద లేక ఎవరంటే వారి ముందు నిలుచుకొని

మొగునితో మాట్లాటం బాగుంది; వృద్ధికి రావచ్చును. దానికి తెలివిలేకపోయినా నీ కేమయింది? మంచి—

బ్రాహ్మ.— అక్కా ఇదేమీ బాగుండ్లేదు.

రంగ.— బాగుండ్లేదా?

బ్రాహ్మ.— అవును. ఇదుగో నే చెప్తావిను. ఇట్లాటిమాటలు చక్కగా ఉండవు. పెద్దదానవుగా ఊరికే ఒకచోట కూర్చొని ఉండు.

రంగ.— ఒకచోటనే కూర్చుండడానికి నేనేమి కట్టమొద్దునా? బండనా? అంతా వెళ్లిపోకలా?

నౌక.— [ప్రవేశించి] స్వామి- మనమాలలు వచ్చియున్నారు. అరుస్తూ మిమ్ముల నేమో అగత్యం చూడవలెనని అంటున్నారు.

బ్రాహ్మ.— రమ్మను.

[మాలలు ప్రవేశింతురు]

గేయము. ఆదితాళము.

మాలలు.

అయ్యవౌక మనవిగద, మన నందుని చరితమెల్ల నదయేమో - మతి
మతి చెడిపోయెగా॥ అయ్యగో॥

వాడెట్లో, లేని పోని; వాడుకలు దెచ్చి పెట్టెగా - వలసపోవుదు
మయ్యా॥ అయ్యగో॥

మతిమతి వెళ్లినాని చందమును జూచి చూచి - విల్లవీగుచునుండుగా॥
అయ్యగో॥

అల్లవాడు - తిల్లకు మమ్మెల్ల దిరునాళ్లు జూడ రండని యల్లరి చేయుగా॥ అయ్యరో॥

అట్టివాఁడు కట్టెఁదీసి కొట్టునంచు భయమందుచుఁ - పలుకఁడు మెటు లెటులో॥ అయ్యరో॥

అన హీనముగాదా మాకు మానము లేదా - మాదేవుఁడు పోతురాజే॥ అయ్యరో॥

మాదాసర్లతోడఁ గూడి, సోదె లడిగినాము- మోసము గాదయ్యా- అయ్యరో॥

వొల్లకాటి రుద్రుఁడిణ్ణి - వొచ్చి యట్టే - పట్టినా డంట - వొదిలి పోవడంటా - అయ్యారో॥

వొదలడంట - కదలడంట - మెదలడంట - తుదిదాక వదలి పోదు మయ్యా - అయ్యరో॥

బాశిష్ఠ.— ఆహాఁ. అటులనా? అంతకాతర మాయెనా వెధవకు? ఏమియు తెలియని సాధు వని యెంచి యుంటిని వానిని - అట్టివాఁడు మీవాడ కట్టుదిట్టములు బాసి చిదంబర మేగునటనా? రెండురోజులుగా రాకుండ గా ఒళ్లుచక్క లేదు కాబోలు ననుకొంటిని. అది నిజమేనా?

శేఁదిరి.— స్వామి. మఱేమి లేదు. సక్కంగా- దిట్టంగుండాడు. ఇటీయల కొన్నాల్లుగ రేపుటాల్లో యాణ్ణో అవుపడకుంటే శేనికాడో, యేటిసాయో గొడ్డుగోదలకు పచ్చికోక- అంటుణ్ణా దేపరా - అంటుణ్ణామూ-సామీ- మారాజులు మమ్ము కాయాల, బుద్దిబుద్ది.మన్నించాలా- ఆడు శేశినతిప్పు. మాకేం తెలపదు. సామీ యాండ కెల్తాడ్రా అంటూ ఓనాడు. అల్లా యేపమాని శేను అయ్యవారుండారా, ఆ అయ్యవో

రింటికాడా అదేంటో సదవతా కతచెపుతారే ఆడ
అది యింటా దూరంగా నిల్చుకున్నాడు, మొన్న
సుక్కురారంనాడు. ఆణ్ణి పట్టి అట్టె అందరు అ
ముగుదుం గదా మష్మల్నంతా గెదమాయించి
మాలో పదకొండుమందిని, యెంటయేసుకొని
అల్లా తిరుప్పుంగూరి కెల్లొచ్చినాడు సామి. ఒల్లూ
లేదు. గిల్లూ లేదు.

బ్రాహ్మ.— తిరుప్పుంగూరికి వెళ్లివచ్చినాడా?

శెందిరి.— ఔను సామి.

బ్రాహ్మ.— ఇప్పు డెక్కడ నున్నాడు? నేడు పనికి పోయినాడా?

శెంగ.— ఇంటికాడ వుండాడేమో తెలవదు. మరి మొన్న
మాకులంపెద్ద తాతయ్యచేత చెప్పించినాం సానా
దూరం ఇన్నె సామి. నిన్నా రేపు మాదాసరయ్యను
పిలిశి అంకాళమ్మకు పూజ్జేశి పొంగలెట్టి యేంటేం
టో అంతా శేశినాం గాని, అదేంటో ఎల్లకాటి
మద్దురు డంటు, ఈణ్ణిపట్టినా డంటు మారాజా.

బ్రాహ్మ.— [ఆలోచించుట నభినయించు.] మఱిచితి - మఱిచితి.

ఉ. నేఁ డుదయంబు వాఁ డిచట నేగుపుతోఁ గపటంపుసుద్దులన్
ఆడుచునుండఁ బొమ్మనుచు నానతిచేసినఁ బోఁడు మూర్ఖుఁడై;
వాడనుఁ గాలివానికిఁక వా యధికం బని విందు, కంటి నే
వీడఁ బటంటు, భక్తియఁట వీనిఁ జిదంబర మేగనిత్తునే?

ప్రొద్దున నిక్కడికి వచ్చియుండెను. తోటకు పోయి
కపిలెబానను మాదిగవాని కిచ్చి కట్టుకొని రమ్మం

టేని పోయినాడు. వచ్చును- రాగానే విచారించెద. మీరు వెళ్ళండి.

నారి.— సామి. ఆడట్టుండటం మాకేం సక్కం గుండ్లా. ఎన్నాళ్ళ కాణ్ణుంచో సక్కంగా, యేయిఁలేక కుదురుగా ఒస్తుణ్ణ యీమాలాడకు సామీ యినాళకాలం యీడివోల్ల పుట్టోరి, మారాజా. మేము ఇంగా బతకలేము.

రాగము మోహన. మిశ్రయేకతాళము.

బెబ్బులి చందను బిబ్బరించాదుర
అబ్బా మాయబ్బా యీదబ్బర యేమో.
గొబ్బున శివ యని దబ్బం దట్టించుర.
దబ్బకున్న మటి దెబ్బల నాడుర.
శెబ్బరగాడయ్యా - గుబ్బరాలలతో.
అబ్బబ్బ తబ్బిబ్బు - తోడబెల్ల మిడుగా!

బాప్ప.— సరి మీరందఱు వెళ్లండి; నేను వానిని చక్కగా విచారించెదను శిక్షించెదను. అంత పోతిరమా వానికి? చిదంబరమును గిదంబరమును-బంధకొయ్యకు వేయిస్తా నీ వేళ రాని.

[అందఱు నిష్క్రమింతురు.]

రంగప్ప.— చూస్తిరా - విలయాలు- ఇవి అంతా చూచు కొంటావా, ఇంట్లో వేడుకలు చూచుకొంటావా?

బాప్ప.— అక్కా, నాకోపము వచ్చును. నీపని చూచుకొని వెళ్లు. ఆదరిమ్రల యింట్లో యేమిని కాపురం చేసినావో

గాని అంతా ఆదరిద్రపుయోచనలే. నిన్ను కాదని ఒకమూల పడియుండుపో.

సంగ.— ఏపీడ యెట్లా పాడైపోతే నాకేమి? చక్కపడేదారి చెప్పితినేగాని. సరసరి - చెడిపొయ్యేకాలం, నాకేం నాదారిని నే పోతా. (అని కోపముతోను దుఃఖముతోను ఎదుటవచ్చెడు పురోహితురాలిని త్రోసికొనుచు వెళ్లిపోవును).

[సుబ్బమ్మ ప్రవేశించును.]

సుబ్బమ్మ.— అమ్మా పేరంట్రం యెక్కడెక్కడ ఏమని పిలవమంటారు? కావలసినవస్తువు లంతా తెప్పించారా?

భార్య.— మాకేం తెలుసును? అప్పు డనఁగా చెప్పిపంపితే యిప్పు డొస్తున్నారు. ఏమేం కావాల్నో వచ్చి చెప్పితే గదా?

సుబ్బమ్మ.— విస్తట్లో అన్నంపెట్టుకొని కూరొప్పని కలుపుకొని ఒక్కముద్ద నోట్లో వేసుకునేటప్పటికి మన అమ్మాయి సమర్తయిందని విన్నాను. తీరా మజ్జిగన్నం తినేప్పటికి మళ్లీ పిలుస్తున్నా రని అంటే ఆదాబాదా రెండుమెతుకులా నోట్లో వేసుకొని చెయికడుక్కొని ఎంగిలాకెత్తి దొడ్లో పారవేసి అలికేందుకు పేడచూస్తే పేడలేకపోయింది. మాటి కావేరమ్మగారింటికి వెళ్లితే తద్దినబ్రాహ్మణులు భోంచేస్తున్నారు, ఎత్తుకో పోకూడ దన్నారు. అఁ అంతా ఆచేత్తోనే ఎగవవీధికి కనకమ్మగారింటికి వెళ్లి యింతపేడ తెచ్చుకొని వస్తుగదా మక్క ఒకటి

వంటయింట్లోనుండి బయిట వస్తున్నది. ఏందాకిందో యేమో నని వంటయింట్లో చూస్తే అన్నం తపెల బోర్లపడున్నది; మజ్జిగ మఱిగ దొర్లి నే భోం చేసిన చోట పడున్నది.

బార్యా.— పోనిత్తురు. ఇక జరగవలశింది చెప్పండి.

సుబ్బ.— మఱియిక జరగవలశిందేమి? ఆఅన్నం కాస్తా కుడితితొట్లో పారవేసి తప్పాల తోముకొని నిప్పులో పొర్లించి మఱిగను దొడ్లో పూడ్చాను.

బార్యా.— మన యింట్లో జరగవలసిందేమి?

సుబ్బ.— అన్నీ చక్కగా నే జరిగవచ్చును. నేనేమి మళ్లీ స్నానం చెయ్యలేదనుకొన్నారా? సుద్దికాస్తా పెట్టి యేటికి వెళ్లి గుడ్డ లుతుక్కొని స్నానంచేసి మడుగు బట్టకట్టుకొని బొట్టు పెట్టుకొని యిదిగో మీరు కోప్పడుతారేమో నని దబ్బున వచ్చానండి.

బార్యా.— అది కాదమ్మా, మంచిచాదస్తంగానే ఉన్నది. ఇప్పుడు మనయింట్లో జరగవలసింది యేమి?

భార్య.— సరి, ఇక మీపురాణ మైందా?

సుబ్బ.— మీకేం లౌక్యాలు; మమ్మల్ని వైదికులను చూస్తే పరిహాసం. అరుస్తారని మనకు శానా కావలశినవారేఅని ఆదా బాదా ముగించుకొని వచ్చాను, పసుపు గూడా చక్కగా పూసు కోకనే. స్నానానికిపోతూ అవసరంలో అది కాస్తా మఱిచాను. మళ్లీయింతమారం రావలెనే అని ప్రొద్దున బండమీద రా

చినపసుపుకొంచెం అంటుకుంటే దాన్ని ఆతడిచేతు
ల్తో రాచిపూసుకొని నాల్గుమునకలు పెట్టి వచ్చాను.

బాొిష్టా.— మీా మునకలును, గినకులును, అవసరమూా పనీ
తెలిసేదిలేదు. శుద్ధవైదికపు చాదస్తం. ఇక కావ
లసిందేమో శీఘ్రంగా చెప్పండి, పొద్దు లేదు.

సుబ్బ.— దినవారాలన్ని బాగున్నాయా? అమ్మాయి యేంచీర
కట్టుకుణ్ణింది? ఇదుగో చూడండి, యిప్పుడే చెప్పతా
ను. బీదవాళ్లం, మిమ్మల్ని ఆశ్రయించినవాళ్లం. అది
గోనండి ఆచీరెకాస్తా నాకు చేరవలశింది. పాడుముం
డ చాకలిది యెక్కడికి పోయినా నాకు దాయాది.
దానిపేరూ మాఆడబిడ్డ పేరూ ఒకటే. అందుచేత
ఆడబిడ్డతనంగా అన్నీతనకే చేరవలె నంటుంది.

భార్య.— పోనిత్తురు. కొత్తదే యిప్పిస్తాను. ఏమేం కావలె
నో తెప్పిస్తా చెప్పండి.

సుబ్బ.— మీారు మహారాజులవలె పార్వతీపరమేశ్వరులవలె
కలకాలం కడిపెడుబిడ్డలతో ఉండవలె. నే చెప్పేది
నాడుక ఆచారమండి; కొత్తదిచ్చినా ఆచారం తప్పక
ఆచీర వదలరాదండి.

బాొిష్టా.— సరే యిప్పిస్తాను, గాని ఆపైన?

సుబ్బ.— పాలుపండు యిప్పించారా?

భార్య.— అయింది.

సుబ్బ.— అదేమన్యాయమమ్మా? బుచ్చమ్మగారింట్లో పిల్లసమ
ర్తయితే పాలూను పండూను యివ్వక యేదో

అంగట్లోనుంచి కొనుక్కొచ్చి యిప్పించారట. ఏమి కలికాలం!

బ్రాహ్మ.— ఇశ్శ్.

సుబ్బ.— మరి మకరం గికరం కట్టించే యేర్పాటేమైనా ఉన్నదా?

బ్రాహ్మ.— అన్నీ యే మేమి కావలెనో చెప్పండి.

సుబ్బ.— మేళంగూడా ఉండవలెనండి. మొన్న గౌరీభాయి యింట్లో మేళం పెడితే మాంపాటకు యెదురు పాడనన్నాడు. మనయింట్లో తంజావూర్లోనుండి మేళగాణ్ణి పిలిపించి చూడండి ఎట్టచేస్తానో నని నే చెప్పానండి. కనుక మీరు మంచివాణ్ణే పెట్టించండి.

భార్య.— ఇంకా?

సుబ్బ.— తమలపాకులు, వక్కలు, మరి పండ్లు, ఏలకాయలు, పసుపు, కుంకుమ, చిమ్మిలికి నువ్వులు, బెల్లం- ఇదిగోనండి మీరు యిప్పటివారివలె అదంతా తూష్ణీం చెయ్యించొద్దండి. వొంగా పెద్దవెలకాయలం తేసివుంట లిస్తేనేగాని పసుపు గాదు.

[నౌకరు ప్రవేశించును.]

నౌకరు.— స్వామీ, నందుడు వచ్చి యున్నాడండి.

బ్రాహ్మ.— ఆహా వచ్చినాడా. సరే, యెదురుగా రమ్మను కుంకను. సమయానికే వచ్చినాడు. గుమాస్తాను రమ్మను.

నౌకరు.— చిత్తము. (అని వెళ్లును.)

బారిష్టా.— (భార్యతో) అక్క యేమన్నా అన్నదని చెవిలో వేసి కోక పని కానివ్వండి. ప్రయోజనకాలం నలుగురు వస్తూపోతూ వుంటారు. తగువులుగ వుంటే నలుగురు నవ్విపోతారు. బాగుండదు.

భార్య.— అయితే నేను తగవు లాడినానా?

[గుమస్తాప్రవేశించును.]

కృష్ణరావు.—(ప్రవేశించి) నమస్కారము స్వామీ!

బారిష్టా.— మన అమ్మాయి పుష్పవతి యైనది.

కృష్ణ.— సంతోషమండి.

బారిష్టా.— సాయంత్రములోపల శృంగారాలు మంచి మేళం యింకా యేమేమి కావలెనో అన్నీ సిద్ధం చేయించండి. ఇదుగో మన సుబ్బలక్ష్మమ్మగారు వివరంచెబుతారు. వెనక అక్క నడిగి మన కెవరికి మనబంధు జాలంలో శుభలేఖలు వ్రాయవలెనో అన్నీ వ్రాయించండి.

కృష్ణ.— చిత్తమండి.

బారిష్టా.— ఈనాల్గురోజులూ మీరు యిక్కడనే ఉణ్ణండి.

భార్య.— రుక్మిణీభాయమ్మగారిని యీనాల్గు రోజులూ యిక్కడనే ఉణ్ణించండి.

కృష్ణ.— చిత్తమండి.

ప్రాప్తా.— మఱి నేను నందునితో మాట్లాడి వచ్చెదను.

[కృష్ణరావు వెళ్లును; నందుఁడు ప్రవేశించును.]

నందు.— స్వామీ,

రాగము : ఉసేని. తాళము : రూపకము.

తిల్లయంబల స్థలము గలదంట - అది గన్నవారికి
మఱి జన్మబాధ లేదంట॥
గోపుర శిఖరములు గలవంట - కనుఁగొన్నవారికి
దాపున యమభటులు రారంట॥
నూపురేని చూపు గలదంట - గోపురములోన
చూపరుల కానంద మౌనంట॥
వేంకటార్య సన్నుతుండంట - నటనేశమూర్తి
యంకితుండు భక్తులకంట।
నాప వాస ననుమతిచ్చి - ఓస్వామి మీరు
నాపగఁ దీర్పంగ వేడుదు।

తిల్లయంబల మను నొకదివ్యదేశ మున్నదఁట. అందు ఒక గొప్ప శివాలయ మున్నదఁట. ఆయాలయమున నటనసభేశమూర్తి యున్నవారఁట. స్వామీ, ఆ మూర్తిని దర్శనము చేసినవారికిఁక జన్మమే లేదఁట. ఆ ప్రదేశమును చూచి యామూర్తిని దర్శించి రావలెనని నాకాశ పుట్టియున్నది. కనుక నాకు అచ్చటికి పోయిరాను సెలవీయ వేడెదను, స్వామీ.

(నమస్కరించును.)

బ్రాహ్మ.— నందా,

రాగము : శంకరాభరణము - తాళము : మిశ్ర ఏకము.

వాడవారల శివభక్తిచేయ ప్రేరేపించితో నియమించితో?
రేపు మాపును వచ్చి యేగుచుండిన నది సేవయా నందిసేవయా?
బానిసవాఁడగు నీ కింత పోతరమేలరా? యిది చాలురా?
గంగజాతర సేయ నందఁజేరి ఖండించితో దండించితో?
తలక్రిందులైనను పిచ్చుక పక్షులరాజౌనా? యిది బాగౌనా?
నీపోకలట్టె నిన్విడుతు నని మది నెంచితో గడిమించితో?
శంకలేక బానిసీని కోరిక యెట్టురా? మదిఁ బుట్టెరా?
వేంకటాచలనుతుఁ గొల్వఁగోరిన నిన్నుతిట్టగా - మఱి కొట్టరా?

నీ కేమిరా, ఇంతగర్వమా? కొంచెమైనను పిన్నపెద్దలు లేక జాతినీతులు తెలియక వాడవారి కందఱికి తాచెడ్డకోతి వనమెల్ల జెరిచె నన్నట్లు నీవు చెడుటయేగాక శివశివయనియును శంకరా యనియును భజనజేయ ప్రేరేపించెదవా? ఱుంకా, రెండుమూడు రోజులుగానీవు అగుపడకుండుటయే కాక ఇతరులను వెంటబెట్టుకొని నాతో చెప్పకయే తిరుప్పంగూరికి పోయితివా? నిన్నేమి చేసెదనో చూడు. కొఱతవేయించి యెముకలు విరుగతన్నించెద. ఊడిగపుమాలవానికి ఇంతపోతరమా? కొంచెమైన మట్టుమర్యాదలు లేవు. ఇకనైనా కుదురుగా నుంటావా లేక తలారివానిచే కొఱతవేయించేదా?

నందు.— స్వామీ, నే నేమి చేయరానిపని చేసితినో? చేని

లో నేచేయవలసిన పను లన్నియును చేసియే పో యితిని. స్వామీ, ఈజన్మము తరించుటకు తగినమా ర్గమైన ఆశివపరమాత్మను చూడఁబోయితిని గాని ఇఁక నే యపరాధమును జేయలేదు.

బ్రాహ్మ.— ఆహా, దుర్మార్గా, అధికముగ మాటలాడెదవా? మాలవానికి శివదర్శనమా? నీ వేమి బ్రాహ్మణుడవు కాదలచితివా? బదులుకు బదులాడెదవా, చేసినది తప్పనక? కావలసిన మీదేవుళ్ల పూజచేసికొంటే చాలదా? అది లేక చాలని కొండవకు మీవారిని అక్షేపిస్తివా?

రాగము - తాళము.

చిదంబర మేగవలెరా - వినరా - చిదంబర మేగరా -
చిదంబర మేగినా - సుదమంగడు పని - వదగెద వది నీజాతికిఁ దగునా॥
తప్పుతప్పుమాటలు - వే యనరా, నీ - కి పటమంతయు నిటుఁ జూపకురా॥
నాపోవకు - నీవలను దెలియక - రాపాడుదు నాగెమటు నిలకు పో॥

ఇప్పుడు తెలిసియో తెలియకయో చేస్తివి. మన్నించెదను. నీసమాచారములన్ని తెలిసినవి. మరల నీపై యెవరైనా యేమైనా ఖ్యాతము తెస్తే నిశ్చయముగా కొఱత వేయించెదను. నిశ్చయము. పో. చిదంబర మనుమాట విడిచి దొడ్లో వానికట్టుచు న్నారే వారికి సహాయముగా నుండుపో.

నందా.— స్వామీ. నాపై నింత కోపించిన నిఁక నెట్లు? ఈదీను నింత కరుణఁ జూడ వేఁడెదను. నాయీయొక్క ప్రార్థన

నంగీకరించి పెద్దమనస్సుచేసి ఊరక దర్శనమాత్రమునకైన నన్ను కడతేర్చు మార్గము చూపి యేల రాదా? ఎన్నిపాపములో యొనర్చి ఈలోకమున నీ చండాలజన్మమెత్తినాడను. అయినను తమవంటివారియొద్ద సేవకుడనైతినని సంతోషించెదను. తమ్ము నాశ్రయించినందులకై నేను కడతేరు మార్గమును జూపి తాము పుణ్యము కట్టుకొనరాదా? నేదీనుడను. అనాదను. నన్ను రక్షింపుడు. మీకిదే మ్రొక్కెదను.

[అని సాగిలబడును.]

కార్య.— ఏమో పోతాడు. మనపనివాడు. మనకు సంతోష కాలంలో వానికిని సంతోషం కలగనీయండి.

బ్రాహ్మ.— ఇవన్నీ మీసమాచారములు గావు ఊరకుండుడు. అందువల్లనే పనివాండ్లు అణిగిమణిగియుండకుండుట

రాగము : మోహన - తాళము : ఆది.

ఓరి నందా - నీవు చిదంబర మని యనదగునటరా

పోదగునటరా॥ ఓరి॥ సరియా-

నేరక యంటివి - నినువిడిచితి నిక

మరల పల్కెదను - నెట్టుదు - కొట్టుదు॥ నందా॥

చిదంబర మన విడగోరు - పద పో నాటుము నారు

మొలక లెత్తవలె కారు - మాటాడక యిక పోరా-ఔరా॥ నందా॥

నందా, నీదుర్మార్గము లిపుడు తెలిసె. ఎదుట నిలువకు. రేపుదయమున తూర్పుకయ్యలు నాటవలెను. వేష

చేనులు దుక్కి చేయవలెను. ఈయేడు వాన తక్కు-వగుటచే సర్కారుకు పైకముకట్టుటకు కూడ చాలినంత పండున ట్లగుపడదు. కష్టపడి పని చేయుము. పొమ్ము. నీతో నేను మాటాడలేను. నాకు వేరే పని యున్నది. నేను వెళ్లెదను. పో. పో. నీవు కుదురుగా నున్నావను సమాచారము వినువఱకు నీముఖము చూడను. నిలువకుము, పో పో.

[నిష్క్రమించును. యవనిక పడును.]

ద్వితీయాంకము—ద్వితీయరంగము.

స్థలము : బాృిస్టరునింటి కూటము.

కృష్ణమ్మ.— ఏమమ్మా! సుబ్బలక్ష్మమ్మగారూ! పేరంట్రమంతా పిలిచయిందా?

సుబ్బ.— అయిందమ్మా! అయింది. ఏం పేరంట్రమోగాని పాడుపీడ?

కృష్ణ.— ఏమమ్మా కోప్పడుతారు? విశేష మేమి?

సుబ్బ.— విశేషానికేమి? ఎవరింట చూచినా అదేమియేవో గాని మావంటి వైదీకులను చూస్తే యెగతాళి పరిహాసం. ఏందో మేమిచ్చిపెట్టుకోన్నదంతే. మీావలె మేము మహారాజులు కావలెనంటే అవుతామా? అదేం మిడిశిపాటుతన మమ్మా! అట్లాఒళ్లు తెలియక వస్తుంది? గడిచిబతికినవా ళ్లేవరూలేరు. మహారాజులనుగాని బీదవాండ్రనుగాని ఆనడుపే ఆమానమే.

కృష్ణ.— ఏం దమ్మా, సుబ్బలక్ష్మమ్మగారూ, అట్లా కోప్పడుతారూ? ఎవరేమన్నారో చెపితే కదా దేనికీ?

సుబ్బ.— అది కాదమ్మా! ఆ అరవనాళ్లపిల్ల, అభిరామి కూతురుండ్లా నాగు. అదేమి మిట్టిపడుతుందమ్మా ఇప్పుడేను. ఇంకా ప్రయోజనమేకాలేదు. మొగుని ముఖమెరుగదు. ఆ మొగునికేమో గొప్ప అములు

దారుపని అయిందని కాళ్లు నేలపై నిలవడంలేదు. మిడిశిపడుతుంది. మొగునితో అదేంకాపరంచేస్తుందోగాని?

కృష్ణ.— పోనీండి, పిల్లది, ఊరోక్కండి. వాళ్లెవరో వస్తున్నారు. బాగుండదువింటే. ఇదిగో ఈసగడాలదండ. మీకో చీర ఉగ్రాణంలో పెట్టియున్నాను, కట్టుకోండి పోండి. జాగ్రతగా రండి - వచ్చినవారిని కూచోబెట్టి తాంబూలం అదీ యివ్వవలసి ఉంటుంది.

(సుబ్బమ్మ నిష్క్రమించును. సరస్వతియు నాగమ్మయు ప్రవేశింతురు.)

సరస్వతి.— ఏమమ్మా, ఇంకా యేమీ సద్దు లేకున్నది. వేళకాలేదా?

నాగమ్మ.— మీకు అవసరం ఎక్కడన్నా పిలిస్తే చాలు. ఇంకా అస్తమానానికి రెండుగడియలున్నవి. దీపాలు పెట్టిన వెనుకనే కదా అంతాను?

కృష్ణ.— రండి రండి - సరస్వతీభాయమ్మగారూ, నాగమ్మగారూ రండి - కూచోండి.

సరస్వ.— ఏమమ్మో- మేమే ముందు వచ్చినట్లున్నదే? ఇంకా ఆలస్యమా?

కృష్ణ.— పలుగురూ రావలెగదా ?

నాగ.— మఱి నేచెబితే, అప్పుడే తొందరపడి వేషించి పిలుచుకొని వచ్చింది.

కృష్ణ.— మామీద ఆమెకు అభిమానం.

సరస్వ.— ఎక్కడి దమ్మా కొత్త అడ్డిగ కొన్నారా యేమి?

కృష్ణ.— ఔను. మొన్నె.

నాగమ్మ.— ఎంతే? బాగున్నది.

కృష్ణ.— ఎనిమిది వేలు.

సరస్వ.— రంగమ్మ మెడలోనిది పన్నెండువేలట గాని యింతశా గుంట్లేదు.

నాగ.— సరేగాని. ఆడబిడ్డ ఊళ్లో లేదా?

కృష్ణ.— ఉన్నది. ఏం?

నాగ.— ఉంటే అడ్డి గెక్కడిది?

[నారాయణమ్మ కనకమ్మ ప్రవేశింతురు].

కృష్ణ.— రండిరండి. నేడు మీరందఱు రావడం ఒకటి- కనకమ్మ రావడము ఒకటి. మొగుడు వెళ్లమన్నాడటే నిన్ను?

నారా.— మాయింటాయన్న శిభారుస చెయ్యమని మూడు ఝాములనుండి శలపోరితే యిప్పటికైంది. మఱీ యింక ఒకగడియకల్లా పిలుచుకొని వస్తానని చెప్పి వచ్చినా.

కృష్ణ.— పిలుచుకువస్తానంటే నీవూ వెళ్లడమూ?

నారా.— ఔను.

కృష్ణ.— సరే. సరే. ఇద్దరూ యిప్పుడే పొండి. మీ యిండ్లకు నేనొస్తే పొద్దస్తమానాలూ వుండవలె; మీరు వస్తే విభీషణా అంటూ అపుడే వెళ్లవలె?

సరస్వ.— సరే ఉణ్ణాండి. నీవు పంపితేనా, పంపకుంటేనా వారు వెళ్లడం?

[లక్ష్మమ్మ ప్రవేశించును.]

లక్ష్మమ్మ.— ఇదుగో నమ్మో నేనూ వచ్చినాను. అన్ని అయిందేమో ననుకున్నాను. ఇంకా యేమీ అగుపళ్లేదే? అదేందే మకరం అట్లా కట్టించినారు రుక్మిణమ్మగారింట్లో పాన్పు ఎంత ముచ్చట ముద్దులు మూటగట్టు తుణ్ణేంది.

నాగ.— దీనికి మాత్ర మేమి? వంకరా? వారింట్లో అన్నీ రంగులతోటే - యిక్కడ అంతా తెల్లగా ధావళ్యం నిగనిగ లాడుతున్నది.

నారా.— పొద్దుపు తున్నదమ్మా!

కృష్ణ.— ఈవేళ గొబ్బిళ్లకు లక్ష్మమ్మ ఆరంభించవలెను.

లక్ష్మమ్మ.— నా కేమోనమ్మా - ఈవేళతలంటుకున్నాను, జలుబు చేసింది. నేను పాళ్లేను. నాగమ్మా, పాడవమ్మా.

నాగ.— మీరేమన్నా అనుకోండి. ఇదుగో నాకాళ్లు చూడు. నావల్లకాదు. అదీకాక యింట్లో నాకు తొందర. బిడ్డయేడుస్తుంది.

నారా.— అయితే - ఏమే సరస - నీబిడ్డకు ఏమేమి సొమ్ములు చేయించావే. రావలె రావలె అనుకుంటాను - తీరదు.

లక్ష్మమ్మ.— నీవలె వుందా? నీయింటాయన వలెవుందా? ఏమే?

కృష్ణ. సరే అందరూ అలా అంటుంటే ఏలాగే?

సరస్వ.— ఇదో కనకం, నీవు మౌనంవహించడం అంటే బా గుండ్లేదు. నీది మహాబింకాలే!

కనక.— ఒళ్లు నిమ్మళంగా లేదుగాని లేకుంటే యెన్నో పా టలుపాడుదును.

[సుబ్బలక్ష్మమ్మ ప్రవేశించును.]

సుబ్బ.— ఏందమ్మో, నూపాడు, నూపాడు అంటున్నారు. ముందు 'గౌరికల్యాణా' కానిండి-ఆవెనక సువ్విదంచ వలె. అవి వదలి అపుడే గొబ్బిళ్లా?

కృష్ణ.— నారాయణి - నూ కాని ప్రొద్దవుతుంది.

నారా.— మాయింటాయన యేమన్నా అనుకుంటారు.

కృష్ణ.— ఆయన్ను మేము పేరంట్రానికి పిలవ లేదులే. ఆయన రానూ రాడు. కాని.

సరస్వతి.— వచ్చినా నేను చెబుతాకాని.

కృష్ణ.— ఇదిగో కనక. ఇంతేకదూ నీసహవాసం - సరే. పాడవే అంటే.

[నారాయణిపాడంగా అనుసరించుచు గొబ్బిళ్లు తట్టుదురు.]

కనక.— ఇక ప్రొద్దయింది. తాంబూల మివ్వండి వెళుతాం.

కృష్ణ.— ఏం. అప్పుడే యేం ప్రొద్దయిందే? యింకొక్క పాట కానియ్యవే, జంభాలు.

నారా.— పాడవే పాడు. ఇద్దరం ఒకటిగా పోదాం.

కనక.— ఆఁహాఁ ఆయన.

సరస్వ.— అదే మల్లాడిపోతావే మొగుడు మొగుడు అని?

మాకంతా మొగుళ్లు లేరా? కాపురంచెయ్యలేదా? పేరంట్రం కూడావద్దంటాడా? ఎప్పుడుచూచినా పక్కన్నే ఉండవలెకాబోలు?

నాగు.— పోనీలేవే. ఊరొక్క. కానియ్యవే, ఒకటే. అంతటితో అందరూ పోదాం.

[కనకమ్మ పాడఁగా నితరులును అనుసరింతురు.]

నారా.— ఇక చాలునమ్మ. పొద్దయింది. రేపొస్తానులే.

కృష్ణ.— ఏమి,సుబ్బలక్ష్మమ్మగారూ? వీళ్లకంతా పసుపు కుంకుమ పెట్టి తాంబూలా లియ్యండి.

సుబ్బ.— [అందతికిని తాంబూలములిచ్చును. ఎవరి దారిని వారు వెళ్లుదురు.]

కృష్ణ.— ఇక మనం లోపలికి వెళుదాంరండి.

[నిష్క్రమింతురు.]

ద్వితీయాంకము - తృతీయరంగము.

స్థలము : మిరాశీదారునిల్లు.

సాతాని. ఔనండి. పల్లికె శింగారిస్తేదాండి అందం. పెళ్లికిదా త్తొట్టి శింగారిస్తిమే - ఇప్పుడు శామంతిపూలుశా నాచిక్కుతాంది - మనం శెయ్యకుంటే యింకెవరు చెయ్యపోతారండి.

భార్య.— ఔను - మనయింట్లో యిది వరకు పల్లకి ఊరేగింపు చెయ్యలేదు. అది బాగుంది.

బ్రాహ్మ.— అన్నీ బాగున్నవి గాని నాకేమో ఊరేగింపు యిష్టంలేదు.

భార్య.— మీకిప్పుడు మరీ రానురాను కాసుమీద కాంక్షపుట్టింది. ఊరేగింపొద్దు - వేడుకలు ఒద్దు - అంటూ, చిన్నప్పుడు మీకు మీయక్క ఉగ్గుపెట్టిందంటారు. నిజమే. ఆవుగ్గులో బాగా ఆమె గుణాలన్నీ నూరిపెట్టింది కాబోలు.

సాతా.— ఊరేగింపు లేకుంటే అందాయితి లేదండి; సూడండి, మనపూళ్లో ఎంతచిన్న యింటివాళ్లుగాని అమ్మాయి బుద్ధి యెరిగిందంటే ఊరేగింపు చెయ్యనివారు లేరండి. మన యింట్లో చెయ్యకుంటే అదిశానా— నేను

చెప్పకూడదు. అమ్మగారి మనసుకు కొదువకూడ దండీ.

భాగ్య.— అమ్మాయికికూడా ఊరేగింపుకావలె నని యిష్టం వుంది. వచ్చినవాళ్లందరు ఊరేగింపు చేస్తారా ఊరేగింపు చేస్తారా అని అడుగుతున్నారు. అదిలేకుంటే నాకు శానా అవుమానంగా వున్నది.

ప్రాప్త.— సరేగాని. ఊరివాళ్లు వెయ్యిచెబుతారు. అవంతా మనకెందుకు? నాకు కాంక్ష అంటేవే. ఆవూరేగింపు ఖర్చంతా యేదన్నా ఒకనగ చేసి అమ్మాయికి పెట్టు. ఒకచీర తీశియీ; ఒద్దనను. పెండ్లిలో ఊరేగింపు అంటే అదేమో చిన్నప్పుడు గనుక సాంగ్యంకూడా ఉంది సరే-అయినా అది నాకు యిష్టంలేదు. పెండ్లి పెండ్లి అని బోలెడు ఖర్చు. అనావశ్యకపు దంతా చేసుకుంటు రావడం. అవి అంతా యేకన్నా లోకోపకారానికయినా ఉపయోగంగావలె. లేదా, మనం చక్కగా తిని అనుభవించవలె. పిల్ల సముద్రవూరేగింపు అంటే నాకేం బాగుండలేదు. అసలు ఈ మకరాలు గికరాలే నా కిష్టంలేదు. అమ్మాయికి మనసుకు కొదవకూడదనీ, ఆడవాళ్ల ప్రమేయమే గదా - ఇంట్లో నేగదా అని ఒప్పుకొంటిని.

సాతా.— ఏమండి మీరు? ఇప్పుడిప్పుడు కొత్తగామాటాడ్తారు. ఒకే ఆశ్చర్యంగా ఉండాది. ఇవంతా వేడుకలండీ. వేడుక లేకుంటే ఏముండాదండీ. లోకంలో, మేళ

గాడనీ, దాసనంబీలని, సంగీతాలని, బోగంవాళ్లని అంతా ఆదేవుడు ఎందుకుపుట్టించినాడండి. ఆయా వృత్తులు జరగవలె నండి. మీరు వెనుకతీయకండి. మనయింట్లో గిరాకివిని, నేను శ్రీరంగంనుండి పెద్దపెద్ద గిరాకిలనంతా వుడిచేసి వస్తినండి మనయింటికి మించిందా? అమ్మగారికి, అమ్మాయికి మాకందరికి మనసుకు కొదవకూడదండి.

భార్య.— మీరేమిచెప్పినా వింటానుగాని, ఊరేగింపువద్దంటే నేను వినను, ఆడవాళ్లంతా అడిగిపోతారు. లేక లేక ఒకపిల్లకు వేడుకలుచెయ్యావలెనంటే ఇన్నికడగండ్లు. మీయిష్టం మీరేమన్నా చేసుకోండి. నాకక్కర లేదు; నేపోతాను. (అని కంట తడిపెట్టుకొనును.)

సతా.— అమ్మా కన్నీళ్లు పెట్టకండి. అయ్యవారు యిట్లదా మొదట చేప్పేది. మీయిష్టానికి విరోధం చెయ్యరు. ఇదంతా చెప్పితేదా నేను కొంచెంఅడుగుతు నని.

భార్య.— మీఅయ్యగారుకష్టం. నూ కద్దు. ఎట్లన్నా పొండి. నేపోతా.

[పోవును.]

బ్రాహ్మ.— (నిట్టూర్పు) హుం. సరి సరి రా. నీయిష్టప్రకారమే కానీ. ఏడవకు. ఎవరన్నా చూస్తే నవ్విపోతారు. (అని పిలుచుకొనివచ్చును.) ఏమోయ్ తిరువేంగడత్తానయ్యా - పల్లకి కెంతవును?

భార్య.— పల్లకి వొద్దు. గిల్లకివొద్దు. ఆడబిడ్డ అనేట్టు నావల్ల మీా కింతఖర్చెందుకు? నే వచ్చినప్పటినుండి మీాకు అన్నివిధాలా ఖర్చులే. నేను పెద్దమ్మను. మీాయింటిని తుడిచి వూడ్చేదానికి వొస్తిని.

బ్రాహ్మ.— అవన్నీపోని. ఏడవకు. ఊర్కో నీకెట్లా కావలెనో అది చెప్పు; ఆడబిడ్డ చెప్పనీ యెవరు చెప్పనీ.

సాతా.— మరి. ముత్తంపల్లకికి రెండువేలండి.

బ్రాహ్మ.— రెండువేలు!

సాతా.— అవునండి. అంతాముత్యాలపని, పూలపని, గెండ ర్వాలు. కొత్త కొత్తమాదిరిలంతా మూ వెట్టివేం గడం అయ్యవారు చెప్పతారు, అట్టా శింగారిస్తా మండి.

బ్రాహ్మ.— సరి. విధిలేదు కాని.

భార్య.— విధి లేదు, గిధి లేదు అని విసుక్కుంటూ నాగ్గాను మీారు చెయ్యవొద్దు.

బ్రాహ్మ.— ఇక నీవు వూరుకో — సరి, కానీవయ్యా.

సాతా.— తాంబూలం. అచ్చారం.

నౌకరు.— [ప్రవేశించి] స్వామీా, నందుడు, వచ్చి యున్నాడు. ఏమో చూడవలెనట. చాలా సెపటినుండి తొందర చేస్తున్నాడు.

బ్రాహ్మ.— వెధవ యెన్నిమాట్లు చెప్పినా విడువడు. సరి, రమ్మను.

[సాతానితో] ఇక నీవు పోవయ్యా. సాయంత్రం వచ్చి గుమాస్తావద్ద తీసుకోవయ్యా.

[సాతాని నిష్క్రమించును. నందుఁడు ప్రవేశించును.]

నందు.— స్వామీ,

ఉ.॥ కోవిదులన్ మహీసురులఁ గూరిమి దాసులఁ గాచువారలన్
దేవతల న్నిము న్గదిసి దేశికు లంచును చేరినాఁడ నే
సేవగ నైన నావగియ దింకఁగ మాలనిపుట్టు వీడ నేఁ
బోవఁ జిదంబరంబునకుఁ బూనికఁ బుట్టిన యాస దీర్పుఁడీ!

ఆతిల్లయంబలం బను చిదంబరమున కేగి ఆనటన సభేశుని దర్శించుటకు నామన మతికుతూహలం బునఁ దహతహపడుచున్నది. ప్రభూ, ఏలాగున నైనఁ జూచిరాను నాకు సెలవొసంగవలయు. స్వామీ, ఇందులకు నే నెంతయు కృతజ్ఞుఁడను.

బ్రాహ్మ.— నందా! ఏమంటివి?

రాగము : ముఖారి - తాళము : ఆది.

చిదంబరదర్శనమా - నీ వది - మది నెంచఁ దగునా ।పలవా చిదం॥
చిదంబరదర్శన - మట బాపల కగుఁ
గదియ రానికులజుఁడవొ - చండాలున కగునా!
అనఁబోకుమ యుఁకె - నిలఁబోకుమ యిట!
గుడిసెకు జేరన్ - దడయక పోరా॥ చిదంబర॥
సనకసనందన - మునివరు లరసిన
కనకసభేశుని - గనుగొనఁ దరమా
చనదగునా - యట - కనఁదగునా యది
చనివల్లయ్యతోఁ - గొనియాడుమురా ॥ చిదంబర॥

నీకు చిదంబరదర్శనమా? నక్క యెక్కడ? నాకలోక మెక్కడ? అందనిమ్రానిపండ్లకఱ్ఱులు చాచెదవా? వెధవా! మాలవానికి చిదంబరమును మోక్షమును! ఎవరు చెప్పిరిరా నీకీ తెలివి. నీవు పూజింప తగినదేవుళ్లు వేరు. కుదురుగా పనికిపో.

నంద.— నన్ను మన్నింపవలయును. ఆచిదంబరమును, జన్మములోపల నొకతడవయైన దర్శించినవానిపాపము లెల్లఁదొలఁగునఁట. మఱి వేఱుజన్మమే లేదని పెద్దలు చెప్పఁగా వినినాఁడను. కాన స్వామీ, నా కొక్కమారా తిల్లయంబలమును జూడఁబో నాజ్ఞ యొసఁగరాదా? నే తమదాసుఁడఁ గానా? ననుఁ గడతేర్చు పుణ్యము లిడుకు రాదా? నాపైఁ దమ కింత కరుణ లేదా?

బ్రాహ్మ.—

రాగము - కానడా.

ముక్తి చెప్పిన నీవెవ్వరు మూఢా గాడా నీ
విద్యల నే నెఱుఁగుదు నిఁక పోరా పోరా।
ముక్తియు మఱి భక్తియు మీ మాలలకేలా
సక్తియు లాద్వైతంబులు మం బాపలకే।
హాస్యంబు మీఱినఁ దగలోఁ బాపం బౌగా।
అగ్రహారమున సేయీచేష్టలు మీవాడక వాడక
శుద్ధము నుండువగ నిటువటు వచ్చి
సుద్దుల నాడకు నిల్వకు ఛీ ఛీ పోరా।

ఎంతబుద్ధి చెప్పినను తెలియని మూఢా, నీపోకల నే నెఱుఁగుదును. భక్తియనియు ముక్తియనియు నడుగడుగునకు బల్కెదవే. ఆభక్తియును ముక్తియును మాలల కేదిరా? అది బ్రాహ్మణులకృత్యము కాదటరా? ఊరక ప్రేలక పొమ్ము.

నందు.— స్వామీ, ఉత్తమకులజు లగు మీరు మరల మరల నిట్లనఁ దగునా? అఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండనాయకుండును,నిత్యానంద స్వరూపుఁడును సృష్టిస్థితిలయకారణభూతుండును నగు నాపరమేశ్వరునకు మాలవేఱు, మంగలి వేఱు, బ్రాహ్మణులు వేఱునా? తలిదండ్రులకు బిడ్డలయెడఁ బక్షపాతమా? ఈమాలతనమును, మంగలితనమును, ఈబ్రాహ్మణత్వమును జన్మమెత్తిన యనంతరము మనము గాఁ దెచ్చుకొనిన వ్యవస్థయే యనుట తమకుఁ దెలియనిదా? మాలని దేహనిర్మాణ పంచభూతంబులకు బ్రాహ్మణదేహనిర్మాణ పంచభూతంబులు వేఱా? ఇంద్రియవ్యాపారాదులు వేఱా? ఇవన్నియు తామెఱుఁగనివా? స్వామీ, ఆపరమేశ్వరుఁడందఱి యెడలను సమానప్రవృత్తి గల్గినవాఁడు. ఏదో పూర్వజన్మపుఁ బాపశేషమున నీనీచజన్మ మలవడెను గాని ఆత్మ యొక్కటియేగదా? ఆపరమాత్మ యొక్క పరమాణుస్వరూపమేగదా మన మందఱమును. ఇట్లుండ తా మేల నాపై గికినుకవహించెదరు? ఒకరి

నౌకరు దూషించిన నది పరమాత్మను దూషించి
నట్లేగదా?

ప్రాప్తా.— ఆఁహాఁ! నామాటల కేమరాడెదవా, మూర్ఖా? ఇంత
టిగర్వమా? ఇక నిమిషమాత్రమున నీకు పట్టియుండు
నాచిదంబిర భూతమును వదలించెదచూడు పలవా?
నాకు నీతులుపదేశించెదవా? నాయెదుటనిలిచిన
చూడు, నిన్నిప్పుడే బం...కొయ్యవేయింతును; పొ
మ్ము. ఈపిచ్చిని కేల? ఇక నామాటల మఱువుము.
పొమ్ము. పొమ్ము.

నందా.— స్వామీ,

ఉ. పిచ్చి కుదుర్పు మందొకటి పేరిమి నున్నది తిల్వకానలో
నచ్చటి ...గి శీలమున నంబను దేవసభేశు తాండవం
బొచ్చెము లేనిచిత్తమున నుల్లము ...ంజిల సేవఁజేయఁగాఁ
బిచ్చి తొలంగు మున్న నటుపిమ్మట జీవికి ముక్తికల్గుఁగా.

రాగము - సౌరాష్ట్ర. తాళము - రూపకము.

పిచ్చి కుదుర్పను కందు నింపునందు సచ్చిదానందమందు,
అచ్చివచ్చునే - వేతేమందైన, నా - యొడలనొంట దనియెదనయ్యా,
...గము వేఁగియుఁ బాటుపడి యుఁసి పైరుచేసినట్టిది,
నెమనుతో నలువ వామనులుగని యానందమొందినది,
నగజమ నీపుకే యుం దర్ధమాని యూని యున్నది,
అగ్కనీవిఁక మతియర్ధము సేవించి-రారా-పోరా-పోరాయనవయ్యా.

తమదాసుల కేదైనరోగము గలిగిన దానిని తాము
కుదుర్ప నెంచవలదా? కనుక న న్నచటికిఁ బంపిన

నాకున్నయాపిచ్చిని కుదుర్చుకొని మరల తమ సేవకై వచ్చెదను. ఇంతమాత్రము, నాయందు కనికరముంచి. వరమును దయచేయుఁడు. మీకిదే వేయిదండములు.

[నమస్కరించును.]

బ్రాహ్మ.— [ఆత్మగతము] మంచిది. వీనిని బెదరించి చూచిన నుపయోగ మున్నట్లు అగుపడదు. సామవాక్యంబులఁ జెప్పి చూచెద. [ప్రకాశము] నందా! నీవు పరమ సాధువు, నాయెడ్ల మహావిధేయత గలవాడవు. అందఱికన్న నెక్కువపనులు చక్కగా చేయువాడవు. నీయందు నాకు అమితాభిమానము. అట్లుండ నీవిట్లు ముందు వెనుక లాలోచింపక, భోగాసుల నెఱుగక చిదంబర మేగవలెననెదవే. అది తగునా? పెద్దలు చెప్పినట్లు వినవలదా?

చ. కదురుచు కంకి మూఁరెడగు కట్టకుఁ దూమెడు ధాన్య మౌనుగా
ముదమున నీదుహస్తమటు ముట్టిన మాత్రన పంట బంగరౌ
గద యని పల్కుచుండుదువు గర్వపు మాటల మాలవాడ నీ
వదివిడనాడి నేఁ డలచిదంబర మేగెదొ విఱ్ఱవీగకో!

నందా, వల దుడుగు మా ప్రయత్నమును.

నందు.— స్వామి, ఈనీచజన్మము పోయి మరలజన్మము లెత్తుచు చచ్చుచు చీకటియందుండవలసిన ప్రమేయము లేక, సదా యీశ్వరసాన్నిధ్యమునందే యుండఁదగిన మార్గముగదా నేఁ గోరినది? నాయందు దయయుంచి నన్నేతీరున నైన పోనాజ్ఞాపింపుఁడు.

బ్రాహ్మ. —

చ. వలువడిగుంట లింకయును నారలు నాటవలెన్ మఱేమిరా
విలయముగాను బుట్టె నొకవింత చిదంబర మేగుపిచ్చి నీ
వలనను బాగుగాదుగద వాయుదు నన్ను మనంబురాదు నీ
వలవికి మించినాఁడ వహహా యిఁక వాడఁ దలంగి పోవరా.

పోనిమ్మని ఎంతచెప్పినను వినకున్నావు. ఇవి యంత యు నీవుగాక నీయబ్బ చేయు నని యెంచితివా? హొమ్మా. ఎదుట నిలువకు, వెధవా. నీతో నేను మాటలాడలేను. పోపో. నిన్ను ఎచ్చటికిని పోనీయను.

[బ్రాహ్మణుఁడు నిష్క్రమించును.]

నందు. — రాగము - మోహన : తాళము - త్రిశ్రఏకము.

చిలుక బూరుగు చంద మాయెన్ - నాపలుకులెల్ల వట్టి వాయెన్
మాలవాడయె మోక్షమాయెన్ - తిల్లయంబల మనుటయె పోయెన్॥
విడవటికై చల్లు టాయెన్ - నా వేడ్కోలు నుత్తదాయెన్॥

నా యెన్నివిధంబుల వేడి కోలులును అడవిఁ గాచిన వెన్నెల యాయెఁగా? హాఁ దైవమా! నాకీమాల వాడయే మోక్షమాయెనా? చిదంబరము కలవా యెనా? స్వామీ! నటరాజమూర్తీ! నను నీదరిఁ జేర్చికాపాడవా! ఇంక నెన్నాళ్లిట్టి యంధకూపంబున నుండ నియమించితివో గదా! ఏమి చేయుదు! మరల వేడుకొందమన్నను అయ్యవారు లోనికి వెళ్లిరి. సరి యిఁక నాకు ప్రాప్తికాలము రాలేదు గాబోలు. దైవమును నమ్మి చెడినవారు లేరుగదా? ఆదైవం బెటు లేకపోవునో చూచెద. వాడ కేగెద.

నిష్క్రమించును.

ద్వితీయాంకము - చతుర్థరంగము.

స్థలము : మాలవాడ.

నందు.— [చింతామగ్నుఁడై ప్రవేశించి.]

రాగము : జంఝూటి. తాళము - ఆది.

చిదంబర మేగక యుందునా - నా -
జాతము వ్యర్థము సేయుదునా॥ నే చిదంబర॥
భక్తియు మదియుఁ బొంచిన దచట
సత్యంబుగ నాబొందియె యిచట॥ చి॥
ఆశయు నానంద మందుట యచట
క్లేశముపాశము పూనుట యిచట॥ చి॥

తుదకు నాగతి యిటులాయెగా, నే నెన్నివిధములఁ దెలిపి వేడికొన్నను, అందొక్కటియు నాతనిమనసు కరిగింపదాయె. నేనేమిచేయుదు? చేయఁగలుగుదు? ఆమహానుభావుని పూజింపని యీచేతులును, ఆదేవుని కొనియాడని యీనాలుకయు, భూలోకకైలాసంబగు నాచిదంబరమునకుఁ బోవని కాళ్లును, ఆలోకనాథుని దర్శింపని యీకన్నులును, ఆకనకసభేశుని గుణానుకీర్తనంబుల వినని యీచెవులును, ఆతిల్లయంబలుని మ్రొక్కని యీశిరమును, ఉండి యేమిప్రయోజనము? అయ్యో, నాగ్రహచారము నే మందును! ఈపాపపుశరీరంబుతో నేనింక నెన్ని దినంబు లుందును. ఈఘోరకృత్యంబులఁ జేయుచునింక నెంతకాలమిందు మందును? మునివరులును

దేవతలు నెవరి మూలమున తరించిరో, ఆపరమేశ్వరుఁడు ఆనటనసభేశుఁడు, ఆశివకామసుందరినాయకుఁడు, ఆచిదంబరేశుఁడు, ఆకరుణాసముద్రుఁడు, ఆవరదాయకుఁడు, ఆనిత్యానందమూర్తి, నాపై ననుగ్రహించి నన్నొకడరిఁ జేర్ప, ఈబ్రాహ్మణుని మనసు నెప్పుడు కరుఁగఁ జేయునో గదా? దైవమా, నిన్ను చూడఁజాల, చూడకుండఁజాల.

ఉ॥ ఎన్నఁడు తిల్లయంబలము నెన్నఁడు గోపురమండపంబులన్
ఎన్నఁడు తాండవేశ్వరుని నెన్నఁడు నే శివకామసుందరిన్
ఎన్నఁడు చూడఁగల్గుదునో యెన్నఁడు నేతరియింప నేర్తునో? -
అన్నియు నెన్నఁడౌనో మఱి యన్నటనేశున ననుగ్రహంబునన్॥

నన్నెట్లు అనుగ్రహించి కాపాడుదువో, ఈజరాభారము నాకు లేక చేయుదువో? (దృష్టిసారించి) ఏల నే నిట్లు చింతించుట? శివునాజ్ఞలేక చీమయు కుట్టదందురు. కనుక నే నతనిని దర్శించు కాలము సమీపింపలేదు కాఁబోలు? కనుక నే మాయయ్యవారికి మనసు కరుగలేదు. రేపుదయమున నాయజమానుని మరల పోయి వేడికొందును. ఆర్ద్రోత్సవమని జనులందఱును వెళ్లుచున్నారు. మహావిశేషమఁట. అదిజూచిన నెప్పుడు నీశ్వరనిసన్నిధియందుందురఁట, పోయెద. నేఁడు నేనాచరింపవలసిన కృత్యములఁ జేసి రేపే బయలు దేరుటకు సంసిద్ధుఁ డనయ్యెద.

(నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయాంకము - పంచమరంగము.

స్థలము : బ్రాహ్మణునియిల్లు.

బ్రాహ్మణుడు, కృష్ణమ్మ, అక్కురంగమ్మ, శేషయ్య ప్రవేశము.

బ్రాహ్మ.— ఇందులకే మంటావు?

రంగమ్మ.— ఎందుకే మనేది? వాడు పోయిందే పోకలా? ఎంత మాత్రము సరిపడదు.

శేషయ్య.— మీరు చెప్పేది నిజమైనమాట.

కృష్ణమ్మ.— మనపిల్ల క్షేమం మనం చూడవలెనా వద్దా?

శేష.— ఆఁ అదిగో ఆయోచన చేయండి. నూఱుసంవత్సరములైరు. మన అమ్మాయి ఆగర్భశ్రీమంతురాలై అన్నీ రాజసుఖాలు అనుభవించి అక్కడ కష్టపడే విషయం యోచించవలె. అల్లుణ్ణి సుఖపెడితే కూతురు సుఖపడగలదు.

బ్రాహ్మ.— అయినాగాని, మీరు చెప్పేమొత్తం యెక్కువ. ఇప్పటికే అమ్మాయికి నగలకు 25 వేలైంది. తూగుమంచం, వెండి మొఖమలుపలుపు, ఒకటికి రెండు వరుసల సామానులు. వెండి సామానుల వరుస ఒకటి. బొమ్మసామానులు వగైరాలు, చీరలు, రవికలు అంతాకలిసి అయిదారువేలకు పైనే అయింది.

శేష.— ఇంతైనప్పుడు వారల్లడిగేది బాగుండలేను. అంతా

వారికే గదా చేరుతుంది. ఈయడిగేది న్యాయం గాదు.

రంగ.— ఏమి? అంతా ముప్పైవేలైందా? బాగుంది బాగుంది. ఆలుమొగుడు గుసగుస లాడుకొని, ఏమీ లేదు ఏమీ లేదు అని ముప్పైవేలైందా? బాగైంది కాపురం? ఎవరుచెప్పిరిరా యీ తెలివి?

బ్రాహ్మ.— అక్క, వూరుకో, నే వెనుక చెబుతాను.

కృష్ణ.— గుసగుసలాడి నే నేమిసొమ్ములు చేసికోలేదు. నాపుట్టింటికి పంపలేదు. మనయింట్లో పుట్టినపిల్లకే. అదే గనక మొగవాడై వుంటే?

రంగ.— సరి, యేమైనగాని. అట్లాయితే యిప్పటివరకు ఇచ్చిందే చాలును. పెండ్లప్పుడు పెదబావన్న సొమ్ము పెట్టకనే పోయిరి. పదిచుముట్యాదలు మరీ అధ్వాన్నం. మాయింట్లో పీఢవ్రాప్పేదానికి మే మిచ్చినంత చీర కూడా లేదు. పెండ్లిలో వంటవాని కిస్తాము మేము ముప్పైనలభైలదోవతి. ఇంతగొప్పవాడు పెద్దమిరాశిదారునింటి పిల్లనుచేసుకొని గృహప్రవేశానికి ఆలుమగడు శుభంగావస్తే పట్టుమని తుదకు నూరు వరహాల చీరదోవతులు కూడా లేదు. వారిభవిష్యనూర. 10 వేలట, 20 వేలట! బేరం చేస్తారు, సిగ్గులేక. చాలుచాలు. లేచిపోవయ్యా, పో, మహాసుధ్యస్థం చేయవచ్చినావు!

కృష్ణ.— వారుచేశిందానికి యీయనమీద కోపపడితే నె

ట్లా? వారివారి శక్త్యనుసారం వారిస్తారు. దాని కంతా మన మాక్షేపిస్తే గాగుండదు.

శేవ.— ఈపూర్వోక్తులు నాకు తెలియవు. మీరుకోపపడ కండి. కొంచె మోర్చుకొండి. ఇప్పటికే వారింటిమీద నలుగు రాడుబిడ్డలు చెడిచేరినారు. తండ్రి లేడు, తల్లి వెఱ్ఱిబాగులది. ఐవు తప్పివచ్చినవారిని నలుగురిని పోషించవలసిన భారం పడిదాయెను. ఆ వెనక చదువుకావలె. సంసారం కావలె. వచ్చేపిల్లకు తగినట్లు వారక్కడసగపరా చేసుకుంటే గదా?

రంగ.— సరే- నలుగురు ఆడుబిడ్డలా? బాగుంది. ఆముండల కంతా మాయింటి డబ్బేకావలెనా? బుద్ధిబాగున్నది. మాపిల్ల కాపురం చేయకుంటే మానిందిగాని ఒక్కరాగి దమ్మిడి యయినా యియ్యము. మాపిల్ల మాయింటనే ఉండని. చెట్టుకు కాయ బరువు లేదు లే.

ధార్మిష్ఠ.— అక్కా, నీమాట బాగుండ్లేదు. పెద్దది చెప్పతగిన మాటగాదు. ఆడవాళ్లు మొగునితో కాపురం చేయ తగినవాళ్లు. నీవనరద లన్నట్లు రేపు కాపురంచేస్తూ కష్టపడేటప్పుడు మీరిట్లాచేస్తిరో. నాకాపురం కూలిస్తిరో అని అనుకోకుండా వుండేదారి చూడవలె చూడు.

కృష్ణ.— అదేమి రంధోగాని నాఅదృష్టంవలెనే ఉండవలెనా దానికిని?

రంగ.— నీకేమైందే. ఇంకా ఇంతకన్నా కనాకష్టంగా వుండ వలశిందానవు. మాఅమ్మపుణ్యాం కట్టుకున్నది.

కృష్ణ.— ఇంతకన్నా కనాకష్టం యెవరికీరాదు. అంతమట్టుకు ఆయన న్యాయం చూచి నడిచేందువల్ల యీలోకం లో ఉండవలిశివుందిగాని లేకుంటే యేదన్నా నూ యోగోయో ఒకటిచూచుకోవల్సిందే.

బ్రాహ్మ.— అక్కా, యెన్నిమారులు చెప్పినా నీవు ఊరుకోవు. లేనిపోనివ్యవహారం పెట్టుకొని చీటికి మాటికి తగ వులా? ఎక్కడ చూచినా, ఆడుబిడ్డపోరు ఆడుబిడ్డ పోరు అని అవమానంగా. ఆయనే మనుకుంటాడు. ఆయన పనియేమో అది యోచింతాం చెప్పు.

శేష.— అమ్మా, పెద్దదానవు, నీకు తెలియనిదిలేదు. కోప పడకు, అన్నట్లు. మనపిల్లక్షేమం అల్లునిచేతిలో వుంది. ఆడుబిడ్డ పుడితే ఒకరిచేత పెట్టవలశిందే గదా? ఇంట్లో వుంటే నలుగురు అవమానంగా అనుకుంటారు.

రంగ.— సరి. నీవు ఒకదవు లేవుగదా అనుకున్నాను. నీవూ దాన్ని చేరినావు. ఏమ్మ దు రాచిందో? ఆడుబిడ్డల పోరూ! సరే, యికమీద ఆడుబిడ్డలపోరు లేకుండు రులే. ఏపీడ ఎట్లాపోతే నాకేమి?

[అని చివాలున వెళ్లును.]

కృష్ణ.— అందువల్లనే నేను మీయిష్టప్రకారం చేయండి అనడం. ఆమెను పిలిస్తే యేదో ఒకతగువేకాని.

బ్రాహ్మ.— ఏమండీ. ఇదిగో ఈవిషయంలో నాకేం తోచలేదు. మీరెట్లా చెపితే అట్లా చేస్తానండి.

కృష్ణ.— అంతా ఆయన చేతుల్లో ఉంది.

శేష.— [ఆలోచించి] మీకిష్టమైతే నాఆలోచన వినండి. మీఅక్కగారు చెప్పేది సరికాదు. పిల్లవాడంత మొత్త మడిగేదీ సరికాదు. ఈవిషయంలో ఆపిల్లవాడు మేనమామ సలహా వింటుంటాడు. ఆయనకు కొంచెం పైకం కనాలాకనుక ఆయనచేతికి యేదన్నా ఒకటో రెండో తగిలిస్తే అన్నీ కుదుపుతుంది.

బ్రాహ్మ.— అది నాకిష్టం లేదు. ఆయన అసాధ్యుడు. చేతికి వచ్చేవఱకు ఒకవిధం- ఆవల యింకోవిధం.

శేష.— నామీద మీకు నమ్మకం ఉంటే అది చెయ్యండి. ఆయన యేమైనా అట్లు విరోధిస్తే నన్నే పనిఅడగండి.

కృష్ణ.— అది బాగుంది. అట్లా చేతురు?

బ్రాహ్మ.— అప్పుడు ఆడుబిడ్డలు ఊరుకుంటారా ?

శేష.— వారి దఱును మేనమామ యెట్లుచెప్పిన అట్లు. మీరు యోచింపవద్దు. ఈయోచన చేయండి.

బ్రాహ్మ.— (యోచించి) సరే కానీండి. ఈకల్యాణము మేమో నాకేమాత్రము నచ్చలేదు. అట్లు వారికే మయిన సహాయము గావలసియుండిన ఏదేని సహాయము నుపకరింపుదు చేయుచుంటిదను. అతనికి విద్యాభివృద్ధికిగావలసింత ద్రవ్యసహాయము చేసెదను. కాని ఇట్లు నిర్బంధించిన నెట్లు?

శేష.— సరే గానిండి. మీా రనునది చక్కగానే యున్నది. అయినను మనపిల్లసుఖమును చూడవలసినది మన కు ముఖ్యము గదా ?

బ్రాహ్మ.— అట్లని మీారేమి యీాకన్యాశుల్కవరశుల్కము లను ఆదరింప వలయు ననెదరా ? ఇందువల్ల లోక మున నెందఱికి కష్టమో అది యోచన చేయండి. ఈదుస్సార్గములు నిలిచిననే గాని మనము వృద్ధికి రా నేరము. ద్రవ్యవంతులేదో యొకవిధముగ చేయుదు రను కొందము. బీదలగతి యేమి కావలెను? ఎట్లయి నను పైకమిచ్చి తీరవలెనా? అల్లుండ్రు మూర్ఖము చేయడం. ఇచ్చుటకు శక్తి లేక పీరు వల్లకా దనడం. ఈయిరువురిమధ్యను ఆడుపిల్లలు కష్టపడడం - తు దకు ఏదో ఒకవిధముగ అన్యాయ మరణమునకు లోబడడం. మనసంఘమున కెక్కడ నున్నదండి యభివృద్ధి ?

శేష.— మీారు చెప్పే న్యాయములన్నీ యొప్పుకోన తగినవే నండి. కాదనను. అయినా మనపిల్లక్షేమం మనం చూడవలెనా వద్దా ?

బ్రాహ్మ.— అట్లయిన నే నివిషయం ఆలోచించి చెప్పతాను. మీా రెక్కడికీ పోకండి. మనయింట్లోనే నిలువండి.

శేష.— ఆహా, అట్లె.

[నిష్క్రమించును.]

[బ్రాహ్మణుఁడు ఆలోచనామగ్నుఁడై యుండును.]

నాకరు.— [ప్రవేశించి] స్వామీ, నందుఁడు వచ్చియున్నాఁడు.

బ్రాహ్మ.— ఏడీ రమ్మను.

[నందుఁడు ప్రవేశించును.]

బ్రాహ్మ.— ఏమిరా నందా! ఉదయాస్తమయములు నీపోరు పెద్దదైనది. మరల నేల వచ్చితి వింటు? ఉదయముననే యేల పనికి పోలేదు? మరల నీ కేమైన చిదంబరపు పిచ్చి పట్టినదా. వదలించెదను.

నందా.— స్వామీ,

రాగము: బ్యాగ్. తాళము: ఆది.

ఆరుద్రోత్సవ - యభిషేకంబులు - రానున్నవి యయ్యా
అరటపెట్టక - యూరట కొకపరి - పోయి రమ్మనవయ్యా ||
నేల నడుగులిడ నేర్చినదాదిగ - మిమ్మే కొల్చితినయ్యా
కాలపాశబద్ధునిఁ గాకిను - కాపాడుండయ్యా ||
రేయుంబవలు మీరక్షణమున నే - రాజిల్లితినయ్యా
హాయిగాను సద్గతిఁ జెందరయని - పోయి నమ్మనయ్యా ||
మే నున్నపుడే చిదంబర మొకపరి - కనిరావలెనయ్యా
హీనుఁ డ య్యు నామన మాసించెను - పదములఁ బడుదునయ్యా ||
దిక్కెఱుంగని దీనుండను నే - దీవింపుండయ్యా
దక్కిఁపుఁడు గర్భం బంధునికిని - దిక్కుఁ జూపరయ్యా ||

చిదంబరమున ఆరుద్రోత్సవము జరుగఁ బోవుచున్నది. ఒక్కతూరి పోయివచ్చుట కనుమతి నియవలయు నని వేడుకొందును స్వామీ. నేను

తల్లిగర్భమున పుట్టినదాదిగాఁ దమయొద్దనే బానిస నైయుండి యేయపరాధమును చేయకవినయవిధేయములతోఁ బనులఁ జేయుచుండినది తమకుఁ దెలిసినదే గదా. అట్టి నన్ను దయయుంచి చిదంబరమున కేగిరా ననుగ్రహించి యాయమునిబాధనుండి కాపాడ వేడుదు. మహాప్రభూ - యీపాటి యనుగ్రహింపవలయును; మీకుఁ గోటినమస్కారములు.

రాగము : ముఖారి. తాళము: ఆది.

బ్రాహ్మ.—

ఆవుదినెడి యధమా నీకు నారుద్రోత్సవమా
ఆవేషం బెచ్చటనేర్చితో యవల తొలఁగిపోరా
పందిదినెడి పలవా నీకు నందిసేవయటరా
అందఱు నగుదురు చందం బెఱిఁగిన సందడిలేకపోరా
పిల్లికి పెండ్లియును మఱి నత్తకు నాగవల్లి
చెల్లాటం బిఁక నాడకుపోరా. కల్లగాఁడ, మూఢా.

గొడ్డుగోదల కోసి తినెడివారికి ఆరుద్రోత్సవమా? నీచా, ఇక నామాటయనక యెదుట నిలువక పో. చిదంబర మట ఈశు డట. నీకు ఈశ్వరుడు దర్శనమిచ్చుటకు అంత కాచుకొనియున్నాడా, ఇంతకన్న భక్తులులే రని? చాలు నిక నీవంచకపు మాటలు. ఎవ్వరైన వినిన నవ్విపోదురుగాని. కుదురుగా నా చిదంబర మనెడి మాటల మఱచిపో పొమ్ము. మఱి యొకమారు ఆమాటందువేని నాలుక గోయింతును పొమ్ము.

నందు.— స్వామి, తమవిధేయుఁడను. తామేమి చేయుమన్నను సరే. ఏమి చేసినను సరే. నాయున్న నాటియుండు నాపరమేశ్వరుని చింతనంబు విడువదు. చిదంబరద ర్శన కుతూహలమును పాయదు. పాయదు. పాయ నే పాయదు, స్వామీ.

బ్రాహ్మ.— మూర్ఖా, నీవెన్ని మాయమాట లాడినను నేను నమ్ము దు ననుకొంటివా? ఎంతచక్కఁరపాలు పోసి పెంచిన ను పామునకు విషమును వేమునకుచేదును పోవునా? అట్లే నీవెంతయీశ్వరుని చూడవలె నని మాయవి ద్యల చేసినను నీకీజన్మము వదలుటయు, అతనిదర్శ నము లభించుటయును లేదు. వృథాప్రయాసవలదు. నన్నికతొందర పెట్టకు, పొమ్ము.

నందు.— స్వామీ, తా మెంతచెప్పినను నేవిన్నవించుకొను నదంతయుఁ జిదంబరమునకుఁ బోననుమతికోరుటయే గదా. ఇతరవిధముల నే నేమిమాయఁ జేసితి. నా యందు నిరసించి మన్నించి మానతిండు.

బ్రాహ్మ.— ఓరిమూఢా! ఎన్నిచెప్పినను నీ వింకను నీమూర్ఖ ము మానవుగా? ఎవరియొద్దరా నీ నక్కవిన యములు? ఇట్లు పండ్లికిలించిన ఏమటి నిన్నూరక పోనిత్తు ననుకొంటివా? చిదంబరం చిదంబరమ్మని కూయుదువే? దాని యర్థమేమైన చక్కగా తెలి సినదా నీకు?

నందు.— సర్వము తెలిసినతిమ కింక నే నేమిచెప్పఁగలను? అగ్రవర్ణమున బుట్టినతా వట్లనుట యుచితముగాదు. ఇది దైవములేదను నాస్తికులు చేయువలసిన వాదముగాదా ? స్వామీ, ఈయొక్కమాఱుమాత్రమునన్ను కనికరించి రక్షింపవలయును, ప్రభూ.

ప్రౌస్వా.— నీ వెన్ని చెప్పినను వినక నాకతికష్టము తెచ్చిపెట్టెదవు. మంచిది. నీవన్నట్లు నీ కంతభక్తియుండినని కయ్యయంతయు చక్కగా పండి కోతకు సిద్ధమైన తర్వాత ని న్నంపెదను. అంతవఱకు నాయొద్దకు రాకుము పో.

[లోనికి వెళ్లును.

నందు.— చిత్తము. చిత్తము. [అని కొంచెము సంతోషముతోను యోచనతోను వెళ్లిపోవును.]

శ్రీ ర స్తు.

నందుని చరిత్రము.

తృతీయాంకము - ప్రథమరంగము.

స్థలము : ఊరిబయట పొలములయొద్ద.

[నందుఁడు చింతిల్లుచుఁ బ్రవేశించును.]

నందు.— కడ కిన్నిదినంబులకు నా మొర లానటరాజమూర్తి చెవినిఁ బడినవి. కనుక నే నాయుజమానునకు నాపైఁ గరుణ కలిగినది. నే దున్ను చేలన్నియు చక్కఁగ పండి కోఁతకు సిద్ధమైనయనంతర మైనను పంపెద నని చెప్పెనుగదా. తుదకు కోఁతకువచ్చిన వెనుక నైనను బంపునుగదా! ఇఁక కోఁతకువచ్చు టెన్నఁడో ? నే నా యారుద్రోత్సవముఁ జూచు టెన్నఁడో? ఇది మార్గశిరమాసముగదా? ఇప్పటిపై రిఁక కోఁతకు వచ్చుటకు రెండునెల లగును అప్పటి కుత్సవము లయిపోవుటయే గాక, అయ్యవారికి మరల నేమి బుద్ధిపుట్టునో యెఱుఁగను. దైవమా, చేతి కంది నోటి కందనీయవా? నన్నిట్లు శోధింప నగునా? ఎంతకాలము నేనీ నీచజన్మముతో నుండునది. అయ్యో! యిఁక నేయుత్తరవర్ణజన్మము కలిగి యుండినను నిన్ను దర్శించుట కయ్యవారి నింతగా వేఁడు

కొనవలసిన యక్కఱ లేకుండును గదా? నేటిదిన మనుగ్రహించిన వాక్కును మఱువకుండునట్లయినఁ జేయవా? సర్వత్ర నిండియుండు నీవు నామనం బరసి నను దయఁజూడవా? తండ్రీ, ఇందలియొక్కొక్క యుగమును నొక మహాయుగముగా నున్నదే? నిన్ను నేఁ జూచు టెన్నఁడు? నీపాదసేవఁ జేయు టెన్నఁడు? ఈజన్మము వీడు టెన్నఁడు?

రాగము: నాదనామక్రియ.

పడఁగలనా పుడమిని నే - పడఁగలనా యిడుముల్
పడినవిఁకే చాలును - నే - కడునొచ్చితిఁ గడకన్
ఎడఁదను నీయడుగుల నే - నెడఁబాయక యిడితిన్
కడువడి నీకడఁ జేరుప - తడయే వడపుడి నన్.

కడుకొని పాపములను హరి - యించెడు దినమణివే
కడయూరన్ గాలుని తాచిన ధణిధ్వమణివే.

జడదారులనుడులన్ హరియించిన చిన్మణివే
పడిఁ జిత్సభలో వెలసిన - నవమణి సురమణివే| నటనశిఖామణివే.

(అని మూర్ఛపోవును.)

[ఒకక్షణమునకు తటాలున తెప్పరిలి లేచి] ఎవరది నన్ను లేపినది? కోఁతకు సిద్ధమైన దనియు, చిదంబరమునకు రమ్మనియు? కలవరమా? లేక నిజమా? (నలువైపులుచూచి) నిజము, నిజము. నిశ్చయముగా పైరు కోఁతకుసిద్ధమైనది. ఆయెను. కుప్పలు

వేసియున్నవి. నేఁడు నేను పావనుఁడనైతి. నాజన్మ మీడేరెను. భగవంతునకు నాయం దనుగ్రహము పుట్టెను. నామొఱలు వారు వినిరి. అల్లదిగో. నన్నెవరో పిలుచునట్లున్నది. [మూర్ఛ] ఆఁ ఆఁ అదిగో! నాదేవదేవుఁడు నాపరంధాముఁడు, నా భావమూర్తి నన్ను రమ్మని పిలుచుచున్నాఁడు. తండ్రీ, ఇదే మ్రొక్కెద. వచ్చెద. [అని పరుగిడి కాలు జారిపడి లేచి చూచి] ఏమాశ్చర్యము! ఆకనకసభేశుం డగుపడి రమ్మనినది కలయా? కోఁత కుసిద్ధమైనదియు కల్లయా? మతిభ్రమయా? (కలయఁ జూచి)

గేయము : రాగము : ఆనందభైరవి.

విరిసి కెంజడలాడ - జడల చందురుఁ డాడ చంద్రవదనఁబునాడఁ
గరకఁఠ మెుఁగియాడఁ - గెరలిభుజములునాడఁ - గరములునుగరమునాడ
అరతి కెంగౌనాడ నురలియూరువు లాడ - నూర్ధ్వమైచరణమాడఁ
గరమున డమరువాడఁ - గరిచర్మ మల్లాడఁ - గర్ణకుండలము లాడ
నురగకంకణ మాడ - నురమువిరివిగ నాడ - నరకపాలంబు లాడఁ
గరణమున ధిమ్మి, తకధిమ్మి, తద్ధిమియనఁ - గింకిణుల్ కిణకిణా డఁ
బరిగణము సురగణము శరణమని-గుణముకొని-వలఁచి తాండవము లాడ.
యుగంధర, దిగంబర, చిదంబర నటేశుఁడే. చిత్స్వరూపానందుఁడే.

ఆతఁడు నాకు దర్శనం బిచ్చినదియు నిజమే. నిజముగా నా నటనేశ్వరుఁడే—(యోచించి) యజ

మాంనుఁడు ఖుప్పలు వేయఁగనె సెలవిత్తు ననేఁగదా. అట్టికార్య మెట్టికాలమునకు సాధ్య మని న నారోదనంబు లాయీశ్వరుండు విని యిట్టి కార్యము చేసెను. కనుక నేను సెల వడిగి యే రావలయు నని స్వామియాజ్ఞ. అట్లే చేసెద. పోయెద.

[నిష్క్రమించును.]

తృతీయాంకము - ద్వితీయరంగము.

స్థలము: మిరాశిదారు నింటి ప్రాంగణము.

బ్రాహ్మణుఁడును, నందుఁడును ప్రవేశింతురు.

రాగము : వరాళి - తాళము, ఆది.

బ్రాహ్మ.—

నందా - నీచంద - మదియఁద - మతిహీనమాయెరా.
డెంద మేలమందమయ్యె ముందు నీకు మందుఁడా
విందువా నామాట లింక నందుఁ బోవకుందువా॥ నందా॥
చిత్రనఁగ నకలువ్రాయుంటకాదా
గుత్తవ్రాయు నప్పు డది చూడలేదా
అంబరం బాకాశంబు గానలేదా
చూపులేదు రూపులేదు చూడరాదా.
భక్తియంచు వ్యక్తియంచు ముక్తియంచు మూర్ఖుఁడా,
రక్తిలేని మాటల నవ్యక్తిఁ బలుక్క టొప్పునే
బలె, సెబాస్, బేష్, మంచిది.
వహవా, భాగాయె, బాగాయె॥ నందా॥
శ్రోతిభాతి నీ వీరీతి పండ్లిగిలించెద వేమిరా
జాతిని దైవం బటంచు మది నెంచు టేలరా
నీతిలేక నీ వదేల గోతినిఁ బడుదువురా,
నీచేఁతలెల్లజాతివారు లాఁతిగాఁ దలఁపరా
భీతిలేక బూదిపూసి కూఁతవేయుచుండినన్
రోఁతగా నీమాటల్ పరంజ్యోతియు నీమూతియు॥ నందా॥

బ్రాహ్మ.— ఇప్పటికైన దెలిసినదా చిదంబర మనగా వట్టిదని యు దైవము గైవము అంతయు మనముగా చేసిన కాయయనియు, అవన్నియుపూజించుటమంచిదిగా దనియు నే జెప్పినవంతయు—ఆఁ అదిగో నిన్నిపు డు చూస్తే, ఆచిదంబరమనే పిచ్చివదలినవాని చందముగా నున్నది. నిజమేనా? ఇక నామాటలన వుగదా?

నందు.— స్వామీ, నిజముగా నా కాపిచ్చి యింకను కుదుర లేదు. అది చిదంబరమున కేగి యాకనకసభేశుని దర్శనమాత్రముననే గాని కుదురదు. కాని, స్వా మీ నేఁబండించు చేలలోని పైరంతయు చక్కగా బండికోఁతకు సిద్ధమయిననేగాని నన్ను చిదంబరము నకుఁ బంపనని యంటిరిగదా. అదేతీరున, తాము దయచేసి చేలను వచ్చి చూడఁ బ్రార్థించుచున్నాను. తమయిష్టానుసారమవి కోఁతకు సిద్ధముగా ను న్నవి.

బ్రాహ్మ.— నిజమేనా? నమ్మవచ్చునా? ఎట్లుసిద్ధ మైనది ? తెల్ల వారులోపల నింతటి విశేషమాయెనా?

నందు.— వాస్తవము; తమదాసుఁడ నబద్ధమాడను.

బ్రాహ్మ.— ఎవరురా అక్కడ ?

నౌకరు.— (ప్రవేశించి) స్వామీ, ఏమియాజ్ఞ ?

బ్రాహ్మ.— ఈనందుఁడు చేయుచేలన్నియు చక్కఁగాఁ బండి కోఁతకు సిద్ధముగానున్న వేమో చూచిరా.

నాకరు.— చిత్తము.

[అని వెళ్లును.]

బ్రాహ్మ.— మంచిది నందా. నీమాటలు కడునద్భుతంబులు. నా కేమో నమ్మతగినట్లు లేదుగాని, నిన్నటిదినము పాలుబట్టియుండిన కంకులన్నియు నీయుదయములోపల ముదిరి పండి కోఁత కెట్లుసిద్ధమైనదిరా? నన్నే మఱెంచెదవా ? అబద్ధమయ్యెనా నీవిక బ్రతకవు.

నంద.— స్వామీ! వాస్తవము. నాపాలిటి యాసభాపతి నన్ననుగ్రహింప నెంచి యటుచేసి, నాకు రాత్రి స్వప్నమున నివేదించి, తమ్ము ప్రార్థించి, సంగతి నెఱింగించి సెలవు గైకొని తన్ను దర్శింప రమ్మని యాజ్ఞాపించెను.

[నాకరు ప్రవేశించును.]

నాకరు.— స్వామీ! పోయి చూచితి. ఊరివా రందఱు నాశ్చర్యముతో చూచుచున్నారు. ఇదేమో దయ్యమో! భూతమో! యిట్లు చేసియుండు ననియు ననుకొనుచున్నారు. కొందఱది నందుని నిజమైన భక్తియే

యనియు ననుచున్నారు. ఉండే టీరు జూచిన ఈతీ రుగా నున్నది. స్వామీ! మన మేడ నెక్కి చూచిన దాని నిజము తెలియగలదు.

బాహ్లి.— అటులనా సరి. వెళ్లిచూచి వచ్చెదను.

[వెళ్లును.]

తృతీయాంకము - తృతీయరంగము.

స్థలము: మిరాశిదారునింటి ప్రాంగణము.

బ్రాహ్మణుఁడు ప్రవేశించును.

రాగము: నాదనామక్రియ. తాళము. మిశ్రఏకము.

బ్రాహ్మ.—

నందా నీశివభక్తిన్ - మందుఁడనై కాననైతి నవ్యక్తిన్
కొంటివి సిద్ధుఁడై ముక్తిన్ - దానికంటె ననుకొంటి నెల్లశాస్త్రోక్తిన్
వేదశాస్త్రంబులయుక్తిన్ - నీవు బోధించియు నరయలేనైతివ్యక్తిన్.

నందా, నీవే పరమభక్తుఁడవు. మహానుభావుఁడవు. నీవంటి యోర్పరి నేనెందును గనను. నీభక్తి నెఱుఁగక నిన్ను చాల బాధలఁబెట్టితి. మనసు నొప్పించితి. నన్ను క్షమింపుము. నీవంటివాఁడు నాకు దాసుఁడగుటచేత నే కృతార్థుఁడనైతి. నాజీవము తరించినది. నీకిదె యనంతకోటి నమస్కారములు.

రాగము : నాదనామక్రియతాళము.

నందు.—

స్వామీ మీరు నాయందున్ ప్రీతిచే నీరీతిఁ బల్కితి రందున్
కొందు మీవలననిందు స్వామీ - ఎందు నెనలేని యానంద మిప్డు.

స్వామీ, మీరు నన్నేమి చేసితిరి ? నాపూర్వపు పాపము తమ్మునాకు సెలవీయకుండఁగఁజేసె. ఇప్పటి

కదితీరినది. తమకనుగ్రహము పుట్టినది. ఆనటనసభేశుఁడు నాచిత్తమును శోధింపనెంచి తమమూలముగ నట్లుచేసె. వారి కనుగ్రహము పుట్టినది: తమకును.

రాగము: యదుకులకాంభోజి. తాళము: ఆది.

బ్రాహ్మ.— నీపై నేను - పాపినై చేసిన - కోపంబుల నందా.
సైపుచు నన్నొక దరిఁ జేర్చి యిఁకఁ గాపాడుము నందా.

నందుఁడు.— నాపాపంబే యీపాటిగ నను - నాపించినదయ్యా
కాపాడుటకన్ - ఏపాటిమతి - యీపంచముఁడయ్యా

బ్రాహ్మ.— భుక్తిగ కలదు - శక్తియుఁ గలదు - భక్తిఁ దెలుపు నందా
ముక్తియెట్లు - లవ్యక్తునకొదవున్ - యుక్తిఁ దెలుపు నందా.

నందుఁడు.— అనురక్తి - చిదంబరేశుని - ముదమందుమనయ్యా
ఎదయందెపుడు - నా వేంకటాఖ్యనుతుఁ గథనము చేయుమయ్యా.

బ్రాహ్మ.— ఇన్ని దినములు నేను కామక్రోధాదులకులోనై నన్ను నేనెఱుఁగక మహాగర్వమున నిన్నెన్నియో బాధల పెట్టితి; నన్ను క్షమింపుము. ప్రపంచసుఖంబులకు మించినసుఖము లేదని విఱ్ఱవీగుచు వేఱులోకంబులు లేవని పరమనాస్తికుడనై యుంటి. అట్టినాకు నీవు గురుఁడవై యుపదేష్టవై తరింప జేసితివి.

ఉ॥ శాస్త్రపురాణసంచయము సత్త్వవిహీన మటంచుఁ ద్రోచితిన్
గాత్రము శుద్ధమాయెఁ బొడఁగాంచితి భక్తియ యున్నఁ జాలు నన్
సూత్రమె మంత్రమగ్రముగఁ జూచితి నీయుపదేశ మందిలిన్
క్షేత్రము లెల్ల యాత్రఁ జని చేరుదు వేగమె తిల్వకాననన్॥

ఇకనీలోకసుఖంబులు బుద్బుదప్రాయము లనియు, శాశ్వత సుఖంబు స్వర్గలోకసుఖంబే యనియు, అందులకుమార్గము భక్తియే యనియును, ఉపదేశించితివి. మరలనీకిదెనమస్కారములు. నీకిక దాస్యము లేదు. స్వతంత్రుడవైతివి. నీయిష్టానుసారము చిదంబరమునకు బొమ్ము, ఆనటనసభేశుని దర్శింపుము, పొమ్ము. మఱియొకతడవ నిన్ను నేను వేడుకొందును. నందా! నిన్నెఱుగక, నిందించి కష్టపెట్టినందులకేమాత్రమును కినియక క్షమింపవేడెదను.

నందు.— స్వామీ, బాల్యముమొదలు నన్ను పోషించి వృద్ధికిఁ దెచ్చుటయేకాక మీయండనుండఁ బట్టియేగదా నాకీసద్గతి యలవడనాయెను. ఇంతియేకాక తామనునట్లునన్నంత కష్టపెట్టఁబట్టియేగదా నాకుమఱింత భక్తియలవడుటాయె. స్వామి, తామునన్ను క్షమించి యాశీర్వదించి పంపుఁడు. స్వామీ, తాము నన్ను వెంబడింతునంటిరి, చక్కని యోచనయే. అయినను మీవలన, మీయండనెందఱో బీదనాదలును, ఎన్నియోజీవములును బ్రదుకుచున్నవి. వెంటనే వెంబడింతురేని వారును, అవియు నాదరణఁ బాసియల్లాడవలసియుండు. నే నట్లుకాక యొంటరిని, తాము సంసారమం దుండియే భక్తిఁజేసి ముక్తి చెందవచ్చును. లేదా, కొంతకాలమునకుఁ బిదప సన్న్యసింపవచ్చును.

బ్రాహ్మ.— నందా, పోయెదవా? పొమ్ము. నన్నొక్కసారి నిన్ను కౌగిలించికొననిమ్ము. నీవెందున్నను నన్ను మఱువకుము. పొమ్ము. చిదంబరమున స్వామిదర్శనము చేయునపుడు నన్నొకమారు తలచుకొనుము.

[నందుని కౌఁగిలించుకొనును.]

నందు.— (నమస్కరించి వెళ్లును.)

బ్రాహ్మ.— [నిష్క్రమించును.]

శ్రీ ర స్తు.

నందుని చరిత్రము.

చతుర్థాంకము - ప్రథమరంగము.

స్థలము: చిదంబరమున నొకవీథి.

[నందుఁడు పాడుచుఁ బ్రవేశించును.]

రాగము: నారోజ్. తాళము: ఆది.

నందు. —

సుందర మగునందనములును - ఇఁదలి పద్మసరంబులును
చందిరశాలామందిరములును - చంద్రసభేశునిధ్వజ మహాహా॥
నలుదెసలను గోపురములును - పలువిధమణిమండపములును.
చాలగువృక్షపథంబులును - పాలుపొద్విజులగృహంబులును
కంటినిసచ్చిదానందమును - ఉంటిని యోగానందమునఁ
గొంటిని పరమానందమును - వెంటనె బ్రహ్మానందమును.

కనకసభేశుఁడునన్నుఁగరుణించెను; నాయొడయుఁడు నాకు సెలవిచ్చి పంపెను. ఇఁక ధన్యుఁడ నైతిని. ఆ పైని యెట్లు నేనీయగ్రహారమును దాటి యాలయమును పిమ్మట సన్నిధిని చేరఁగలనో? ఆపరమేశ్వరు నెట్లు చూడఁగలనో, తరింపఁగలనో యను చింత మాత్రము బాధించుచున్నది. [ఘంటారవము] ఏమి చేయుటకును, ఎటుపోవుటకును దోఁపదు. మాలవా

నీకిచటనేమి పనియని చేరనీయక తఱిమివేసిన, నింత గడచి వచ్చిన నాకిఁక గతి? ఈశ్వరా! జగదీశ్వరా!

రాగము : మాంజి . తాళము : చాపు.

అరుగనౌనా - అయ్యా - మీకడ
ఓరనుండి కొనియాడను పాడను ||అరుగ||
కరుణాలవాలుఁడ వౌదువే - స్వామి
పరమచండాలుఁడ నైతినే - నీదు
పరమానందతాండవవేషముఁ జూడ|
పంచముఁడై జనియించితి స్వామీ,
కొంచెమైనను చేయనైతి నే - పున్నెము
మించివచ్చితి భవసాగరము
ఎంచి సన్నిధికివచ్చితి నే
కరుణాభరణా శరణంటిని నిను ||అరుగ||

నీసన్నిధినుండువారెంత మమ్ముచేరనీయక గాని, నీ దర్శనము చేయనీయక గాని యుండినను, మాయంతరంగమున నుండు నీరూపును మాపఁగలరా? నిన్ను స్మరించుట నాపఁగలరా? అదేలనో వారెఱుఁగకున్నారు?—ఏల వారికీ వెఱ్ఱి? వారికిఁ గాదు—నాకు—కష్టపడిననే ఫలము. సమస్తము కర్మానుసారము. నన్నిటరమ్మని కలలో నాకగపడి, రప్పించుకొనిన వరదాయకుఁడు, కరుణాలవాలుఁడు, కడకు చేవిడుచునా? ఊఁహుఁ—విడువఁడు. నమ్మిచెడినవారు లేరు. లీలామానుష విగ్రహుఁడు ఏలీలఁ గావించునో? ఇంకను వేచెద. ఆతనినే భజించుచుండెద. [పాడును]

రాగము : ధన్యాసి. తాళము: ఆది.

కనకసభాపతి దర్శన మొకపరి - కనిన పాపము లీగుగా॥
సనకసనందన - మునులు నుతించెడి
దినకరకోటి తేజోమయుఁడౌ నా॥ కనక॥
కీర్తనలను వినఁగల్గు సామీప్యము
పఠనముఁ జేసినఁ గల్గు సాలోక్యము.
మననముఁ జేసినఁ గల్గు సారూప్యము
అన్నిట దేహికిఁ గల్గు సాయుజ్యము॥ కనక॥
పెక్కు పెరయోచన జేయుట యెల్ల
పరగతిఁ జెందునుపాయము కల్ల
వర వేంకటాఖ్యుని మన ముల్లసిల్లఁ
గరుణాకరుఁ డనుచును మీ రెల్ల॥ కనక॥

(యవనిక పడును.)

చతుర్థాంకము - ద్వితీయరంగము.

స్థలము : చిదంబరము ఊరిబయట.

శైలమ్మ, కామాక్షమ్మ ప్రవేశింతురు.

శైలమ్మ.— ఎవరావొస్తున్నది, కామాక్షమ్మగారా?

కామా.— శైలమ్మగారా ఆ అడిగేది?

శైల.— ఔను. [నారు.

కామా.— ఎక్కడికి యీవేళ యింత పొద్దున్నే బయలుదేరి

శైల.— స్నానానికి.

కామా.— ఏమి విశేషము?

శైల. మానారేమో పనున్నాది. ఎక్కడికో వెళ్ళవలెనంటేను.

కామా. చలి వేళ, మీరిప్పుడే లేవడం, స్నానానికి వెళ్ళడం ఆశ్చర్యంగా ఉంది.

శైల.— సరేగాని, మీకావేరి కొ ఎట్లున్నది ?

కామా.— ఉండడ మేమి? (నిట్టూర్పు) నాల్గురోజులుగా వేశిన చేయి తీయుట లేదు. మనలోకమే లేదు.

శైల.— అయితే అదేం రోగమమ్మా, అనాకొనా లేనిరోగం. పాపం పిల్లదాని కెక్కణ్ణుంచొచ్చిందో?

కామ.— ఎక్కణ్ణుంచోనా, దానిప్రాణాల కుస్సురుమని మేన

మామగాడు చిక్కినాడు. నాల్గుడబ్బులు వస్తుందిగదా యని 80 యేండ్లముసలివాని కిచ్చాడు. మేమంతా వొద్దొద్దోనని మొత్తుకొన్నావినలేదు. ఊఁ— దానిరాత యెవరు తప్పింపగలరు ?

[అని యేడ్చును.

తైల.— ఏడవకండి. ఏడవకండి. పాపం. గ్రహచారాలన్నీ మనకు మనుష్యులకుగాక రాళ్ల కొస్తాయా. పెద్దవాళ్లు మీకు తెలియనిదిలేదు.

కామ.— మరేంలేదు. అది యేసౌఖ్యం యెరగదు. పాపం యెట్లయినా ప్రాణాలతో బ్రదికి బట్టకడితేచాలును.

[శేషమ్మ మీనాక్షమ్మ ప్రవేశింతురు.

శేష.— అదేమే. మీనాక్షీ. రాత్రి కనకవల్లిని మొగుడట్లా చావతన్నినాడు. వాడిపొంగుకుంగా !

మీనా.— వాణ్ణే నువ్వే మెరుగుదువు. సిరుడు శ్రావణ మంగళ్వారం నాడు ఎందుకో కోపమొచ్చి ప్రక్కనున్న దుడ్డుకఱ్ఱదీసి చావమొత్తేటప్పటికి చేతిగాజులన్నీ విరిగి పూజచేస్తుణ్ణ అమ్మవారిమీద పడిపోయిందే.

[గౌరమ్మ ప్రవేశించును.

గౌర.— మరితన్నరూ దానిచేతలకు.

శేష.— దానిచేత లేమిటే ?

గౌర.— చేతలా? వాడు ఇల్లువాకిలొల్లక అట్టేదేబరిస్తుంటే అన్నిటికి ఓరుస్తుండేదే చేతలు.

(సక్కుబాయి ప్రవేశించును)

సుబ్బ.— సరిసరి. దానిగుణాలు మీకు తెలియవు గాని, అది మాత్రం సామాన్యురాలా? మొన్న అస్తమానమప్పుడు చిత్రకూటం వెళ్లిండి ఆచార్లవాళ్లరంగడితో మాట్లాడుతుంటే మొగుడెక్కణ్ణుండో వస్తూ అది చూచాడట. దానిపని బాగున్నదా? మగవాడెళ్లున్నా ఆక్షేపణలేదు. ఆడవాళ్లుమాత్రం తిన్నగా నుండవల్లుందే.

కాం.— అదిగాదే, పాపం సుందరసీ అత్తగారెంత కోడంత్రికం పెట్టి వేపుకొని తింటున్నదే. రోజూ దాని మొగుడు దేవాలయంనుండి యింటికి వచ్చేటప్పటికి లేనిపోనివి నాల్గు చెప్పి తన్నిస్తున్నది. దీని కేమి చేటుకాలమే. అదట్లుండ నియ్యండి. నేను అత్తగారు లేకున్నా ఆడబిడ్డవల్ల పడ్డ బాధవుందే. అబ్బబ్బ యమబాధ యిక అక్కర్లేదు. నాకు మంచి కాల ముండి నిరుడు అమ్మవారుపోశి దైవం కడుపు చల్లగా ఇప్పటి కాచెంగాళమ్మకు ఆదివారమూదివారం అంబలిపోయిస్తున్నా. ఇక యెన్నాళైనా ఆడబిడ్డ నని వస్తారేమో నని, ఆ ఆవిడ వెళ్లింది మొదలు, కొంచెము మనుష్యులలో కలిశి పట్టెడుమెతుకులు తింటున్నాను.

శేష.— పిండిబొమ్మనుచేసి పీటమీదపొడితే ఆడబిడ్డతనానికి అదిరదిరి పడ్డదట.

గౌర.— ఇదుగోనమ్మో, నే నన్నమాట లెక్కడా వాడవద్దు. ఆమెచెవులో పడితేనా ఇక చంపివేస్తుంది.

శేష.— సరేలే, ఇదాపని. ఇంటింటా మట్టిపోద్దీ. గౌరీ, ఏమిటిదే మెడలోన? నానులుకొన్నావా యేమిటి?

2. కరిద్దలు — ఎక్కడ్డే, ఎక్కడ్డే?

[అని చూతురు.

సక్క.— దానికేమిలెండి. ఇప్పటికి యింటికి పెద్దదైంది. మగడికి అభిమానం. అత్తగారూ అడబిడ్డపోగానే మగడు ఏటా ఒకసొమ్ము చేయిస్తుంటాడు.

గౌర.— మీకేం చెప్పా. కాపురానికి వచ్చినదేంలైనవి. ఒక సొమ్ముగాని నంచిచీరగాని తుదకు రవికగాని ఎరగను. ఇప్పటికేదో వెక్కిరించినట్టు ఒకటొస్తే మీరు పరిహాసం చేస్తారు. కనకవల్లిని చూడండి. తల మొదలు కాళ్లవరకును ఎన్నిజతలున్నవో. దాని మగనికి దానిమీద అమితానురాగం. ఇచ్చిపెట్టుకొన్నది.

మీనా.— అదిగాదే. నీకూతురికి జ్ఞానమ్మకొడుకిస్తారట్నే చెప్పావుకావు.

సక్క.— ఏమి. జ్ఞానమ్మ కొడుక్కే? సొమ్ము లేంపెడతారు?

మీనా.— సొమ్ములేమిటి. సొమ్ములును గిమ్ములును వారికేముంది గృహస్థాకమి?

శేష.— ఏమీ. పెండ్లంటే తుదకు నూరువరహాలుసొమ్ములన్నా లేకుండానా?

మీనా.— వరహాలుకావు. నూరుదమ్మిడీలు చెప్పు.

సక్కు.— ఏమే, నిజమేనా?

మీనా.— ఇదిగో నే నొకటంటా విను. సొమ్ములెందుకు, గిమ్ములెందుకు? ఆలుమొగుడు తిన్నగా ఉంటే అదే చాలు. బుద్ధివస్తే సంపాదించి వాడే పెడుతాడు. ఇప్పుడది కావలె. ఇది కావలెనంటే. వాళ్లు వియ్యంకులకు సమానంగా జరుపుకోవలెనని, ఉండేదికాస్తా అమ్ముకోవడం, వెనకటికి భోజనానికిగాని కొడుకు చదువుకుగాని లేక అల్లాడి ఆకులు మేయుడం. పిల్లపెద్దదై యింటికి వచ్చేటప్పటికి యేమీలేక, అదివచ్చిన వేళ- ఇదివచ్చిన వేళ, అనిదాని ఉసురుపోసుకోవడం ఏం బాగున్నది. నాకేగనక కూతురుంటే ఊరికే ఒక బ్రహ్మచారిని పిలుచుకొని వచ్చి కట్టివేతును.

సక్కు.— నీమాటలన్ని నిజమేచూడు. తిరుపతిగారింట్లో అప్పయ్యదీక్షితులల్లుడిగతి యేమైనది. ఇప్పటికి కూటికి లేదు. 10, 20 వెలిస్తేనే గాని ప్రయోజనం చేసికొనని అంటున్నాడు. గొప్పవారింటి పిల్లగదా అని, మగపిల్లవాడులేడు గదా అని ఆస్తంతామనకొస్తుందని, ఉండేదికాస్తాపూసాపుట్రాఅంతా అమ్ముకొని యిప్పటికి జోలెకట్టుకొనేగతిపట్టకిని మూర్ఖంచేత పిల్లనింట్లోనే పెట్టుకోవలెననే బుద్ధివారికిని అయిందే.

గార.— ఇదిగో, చాలాపొద్దయింది మాటలలోనే. సూర్యోదయానికంతా చేరవలెనన్నారు మాయింటాయన.

తైల.— మరిమాయింటాయనా ఆమాటే అన్నారు.

శేష.— మాయింటాయనా ఆమాటే అన్నారు.

సక్కు.— ఏమివిశేషం ?

మీనా.— ఎవడోనందుడట. మాలవాడట. వాడు మహాభక్తుడట. వానిని బ్రాహ్మణులు గుడికిగాని తుదకు అగ్రహారముత్రొక్కుటగాని రానీరు గదా. అందుచేత వాడేడుస్తుంటే, దేవుడు కలలో మాయింటాయనతోచెప్పాడున్న పూర్ణకుంభాలతో మేళతాళాలతో వేదపారాయణాలతో వానిని ఎదురేగి పిలుచుకొని రావలిశిందని అన్నాడట, అందుగ్గాను.

శేష.— మాయింటాయనా ఆమాటే అన్నారు.

గౌరి.— మావారుగూడ అలాగే చెప్పిరి.

కామా.— ఏంకాలమే. మాలవాడు ఊళ్లోకిరావడం. అందులో అగ్రహారం. మరి దేవాలయానికి వెళ్లడం, బ్రాహ్మలెదురువెళ్లడం. అంతాకలిముదురుతున్నది. పీడ. మనంవాళ్లను చూస్తేనేపాపం. పేరుచెపితేనే ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోవలె.

మీనా.— అమ్మా. పెద్దవాళ్లట్లా అనబోకండి. మనకంతా తెలివివచ్చేందుకేగదా, దేవుడురాత్రి కలలో యిట్లా చెప్పడం? మాలమంగలి అంతామనంగా తెచ్చిపెట్టుకొన్నదేగదా ! మాలవాడే నని దేవుడు వాణ్ణిపుట్టించకగాని, ఇప్పుడు గుడిలోకి పిలుచుకోరావద్దని

గాని అన్నాడా? అట్లనకండి. వాడు మహాగొప్ప వాడట.

కామా.— సరినరి. మీకేం చెడిపొయ్యేకాలమే? ఇట్లా సంకర మౌతారు. మీకంతా కొంచెం చదువు రాబట్టి యిట్టి విపరీతపుబుద్ధులు పుడుతున్నాయి, చాలు మీసహవాసం.

శేష.— అమ్మా. మనమే గొప్ప, మనకే దేవుడు, మన కాయిష్యం, మన కారోగ్యం. అన్నీ మనకే నంటే ఇకవారి గతి? తెలివిగలమనము తక్కువగా ఉండేవాళ్లను వృద్ధిలోకి తెస్తే అదిమహా పుణ్యమను కోండి. ఇంతకన్నా విశేషం లేదు.

కామా.— పుణ్యమో గిణ్యమో. చాలు నిలుపండి, మీసహవాసం. అంతా మాలమయం చేస్తున్నారు. నేవెళ్లి పోతా.

[నిష్క్రమించును.

తక్కినవారు. సరేగాని, గట్టుకొచ్చినాము. ఇక వేగరం వెళ్దాం రండి.

[అందఱు నిష్క్రమింతురు.

శ్రీ

నందునిచరిత్రము.

పంచమాంకము.

స్థలము: చిదంబరదేవాలయము.

[బ్రాహ్మణులు మంత్రపుష్పము పఠింతురు. వాద్యములు, కర్పూరహారతిమున్నగునవి జరుగును. కడపట జ్యోతి యగపడును. నందుఁ డందు ప్రవేశించును, మరల క్షణమునకు నందుఁడు విభూతి రుద్రాక్షమాలాధరుఁడై ప్రవేశించును. బ్రాహ్మణులకందఱకును నమస్కరించును]

నందు.— అయ్యలారా, అందఱకు నమస్కారములు. మీకొక్కవిషయము తెలుపఁగోరితిని. అది మీకందఱకును తెలియనివిషయము కాదు, గాని విపరీతముగాఁ నెంచవలదు. జగన్నాథుఁడగు పరమేశ్వరుని పరమాణుస్వరూపుల మగు మనలో నొకరెక్కువయు నొకరు తక్కువయు లేదు. అతనికి జాతిమతభేదములు లేవు. అతనికి క్రోధమాత్సర్యంబులు లేవు. కర్మననుసరించిపుట్టుకలో నెచ్చుతక్కువ లుండినను, కాలదేశవర్తమానంబులననుసరించి కొన్ని వ్యవస్థలు

కొంతవఱకుండవలసిన దావశ్యకమైనను, సోదరభావమున నూతఁబడినవాని కూతనిచ్చి కాపాడవలయును, విడువరాదు. విరాట్స్వరూపునకు, పరమాణుస్వరూపుల మగు మన కట్టి విపరీతభేదము ఉండనగునా? ఉండిన నదానికపచారము గలిగించినట్లుగాదా? సర్వభూతములను తమవలెనే పాటించి, యహింసామనుష్యులై యుంటయే సకలధర్మములలోను మేలైనది. ఎవ రెన్నిపథముల నుండినను, ఎన్నిదారులఁబోయినను, తుదకు చేరవలసినదాతని నేగదా? అదియే పరమానందము, యోగానందము, విద్యానందము, సచ్చిదానందము, బ్రహ్మానందము. ఆయానందమే యీశ్వర స్వరూపము. ఇదియే మనమందఱము మనసునందు దృఢముగానుంచుకొనవలసిన శ్రుతి. ఇఁక నేజెప్పవలసిన దేదియు లేదు. నన్ను పరమేశ్వరుఁ డనుగ్రహించెను. కొన్ని దినములు తాపసవృత్తినుండి తుద కతని కలిసికొనవలసిన ట్లాజ్ఞయాయెను. ఇక నేను తపమునకు వెళ్లెదను. మీకందఱకు నమస్కారములు.

ఉ. ఒక్కఁడె లోకరక్షకుఁడు నొక్కఁడె దైవము నెందుఁజూచినన్
మిక్కుటమైన రూపముల మింటికి మంటికి సూత్రధారియై
తక్కి సమస్తలోకములఁ దాండవమాడుచు నున్నవాఁడు తా
నొక్కఁడెగాక యీశ్వరుఁ డిఁకొక్కఁడు కావఁగ లేఁడు లోకులన్.

చ. వెలయఁగఁ జావుఁ బుట్టుఁ గల వేల్పులఁ గొల్చిన సౌఖ్యలేశముం
గలుగదు నిప్పుడిందులకుఁగా ననుమానము లేదు పుట్టుచా
వులు మఱి లేని సాంబుని శివున్ భజియించినవారు ధన్యులై
సలలితమైన యాపగమసౌఖ్యము నొందుచునుందు రిప్పుడే.

(నమస్కరించి వెళ్లును.)

మంగళమ్ - మంగళమ్ - మంగళమ్.

చెన్నపురి, 'శ్రీరామ' ప్రెస్సున ముద్రితము:— 1922.